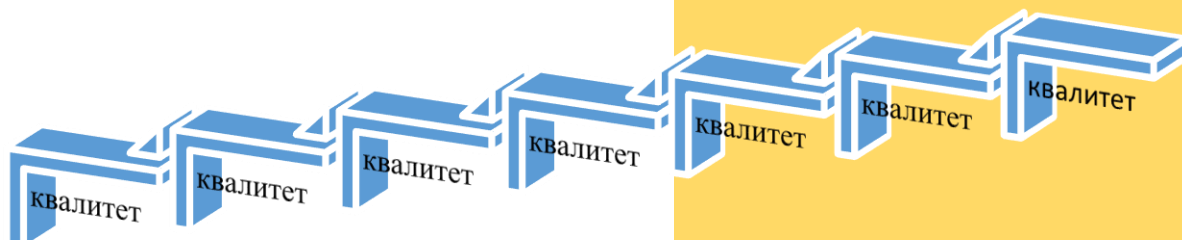

РЕПУБЛИЧКИ ПЕДАГОШКИ ЗАВОД РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

АНАЛИЗА СПОЉАШЊЕГ ВРЕДНОВАЊА КВАЛИТЕТА РАДА СРЕДЊИХ ШКОЛА

Октобар 2022. године

РЕПУБЛИЧКИ ПЕДАГОШКИ ЗАВОД РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ
ОДЈЕЉЕЊЕ ЗА ВРЕДНОВАЊЕ КВАЛИТЕТА ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНОГ РАДА

АНАЛИЗА СПОЉАШЊЕГ ВРЕДНОВАЊА КВАЛИТЕТА
ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНОГ РАДА СРЕДЊИХ ШКОЛА
РЕАЛИЗОВАНИХ У ПРОЉЕЋЕ 2022. ГОДИНЕ

доц. др Предраг Дамјановић, директор Републичког педагошког завода

Слађана Танасић, помоћник директора Републичког педагошког завода:

Анализу припремили:

Милица Тителски, инспектор-просвјетни савјетник за вредновање квалитета васпитно-образовног рада

Татјана Богдановић, инспектор-просвјетни савјетник за вредновање квалитета васпитно-образовног рада

Александра Станковић, инспектор-просвјетни савјетник за вредновање квалитета васпитно-образовног рада

Жарко Ћаћић, инспектор-просвјетни савјетник за вредновање квалитета васпитно-образовног рада

Смиљана Антонић, инспектор-просвјетни савјетник за вредновање квалитета васпитно-образовног рада

Мира Лакетић, инспектор-просвјетни савјетник за вредновање квалитета васпитно-образовног рада

Александра Пухалић, инспектор-просвјетни савјетник за вредновање квалитета васпитно-образовног рада

Аријана Жујић, инспектор-просвјетни савјетник за вредновање квалитета васпитно-образовног рада

Зоран Богдановић, начелник одјељења за вредновање квалитета васпитно-образовног рада

Техничко уређење

Владимир Радојчић, виши сарадник за информатику

УВОД

„Осигурање квалитета (енгл. *quality assurance* - QA) је начин спречавања грешака или недостатака у готовим производима и избјегавања проблема при испоруци рјешења или услуга купцима, који ISO 9000 дефинише као „део управљања квалитетом који се фокусира на пружање поверења да су захтеви квалитета испуњени“. Осигурање квалитета се примењује на физичке производе пре производње провером да оно што је направљено испуњава основне карактеристике и захтеве, а током производње потврђивањем да више примерака испуњава специфичне контроле квалитета.

Осигурање квалитета се састоји од административних и процедуралних активности које се спроводе у систему квалитета како би захтеви и циљеви за производ, услугу или активност били задовољени. То је систематска мера, поређење са стандардом, праћење процеса и сродна повратна спрега која саветује о превенцији грешака.”

(https://bs.wikipedia.org/wiki/Osiguranje_kvaliteta)

Концепт осигурања квалитета је настао у подручју индустрије и индустријске производње, да би се касније проширио и на друга подручја живота. Осигурање квалитета у образовању је настало и развијено као системски приступ, у другој половини прошлог вијека. Промјене у друштву условљавају креирање нових, савремених образовних политика усмјерених према унапређењу и даљем развоју како би се реализовали циљеви и сврха образовања. У основи друштвеног и економског развоја једне државе је квалитет њених људских ресурса који произилазе из квалитетног и ефикасног образовног система. Осигурање квалитета у образовању представља обавезу али и одговорност према ученицима, наставницима, родитељима и друштву у цјелини.

Осигурање квалитета се врши примјеном прописане методологије. За утврђивање квалитета рада образовних институција, а у оквиру дефинисане методологије, потребни су мјерљиви показатељи квалитета.

„Дефинисање осигурања квалитета у Акционом плану за развој и провођење квалификационог оквира у БиХ за период од 2014–2020. године је: Осигурање квалитета представља систем и процедуре које се примјењују у циљу очувања договорених стандарда производа и услуга, укључујући и њихово континуирано побољшање.“ (IPA програм Европске уније за БиХ)

Осигурање квалитета представља систем и процедуре које се примјењују да би се постигао, одржао или побољшао квалитет појединачних области а које се ослањају на процес вредновања. Вредновање је процес системске и критичке анализе дефинисаног сегмента вредновања, који укључује прикупљање релевантних података и материјала и доводи до препорука за побољшање. Самовредновање и спољашње вредновање квалитета рада, као елементи осигурања квалитета, су механизми који, путем дефинисаних стандарда, индикатора и процедура, доводе до успостављања, развоја и управљања квалитетом рада школа.

Вредновање у циљу осигурања квалитета васпитног и образовног рада

Циљ сваке организације је да произведе квалитетан производ, односно да пружи квалитетну услугу. То од ње очекују купци или корисници услуга, као и људи различитих нивоа одговорности.

Школа је такође организација, пружа образовне услуге и има кориснике услуга. То су њени ученици, родитељи, али и шира друштвена заједница која од школе очекује да ученицима пружи квалитетно знање, развија вјештине, оствари успјешну социјализацију и припрему за живот. Континуирано побољшање квалитета је начин размишљања али и дјеловања одговорних организација. Стога, оне примјењују системе управљања квалитетом на начин да користе неке стандардизоване системе који су међународно признати или изграђују унутрашње системе. Успостављањем система самовредновања и спољашњег вредновања квалитета рада, обезбјеђује се заједничка одговорност на праћењу, контроли и осигурању квалитета рада школе.

Поступак самовредновања представља значајан сегмент осигурања квалитета који путем сагледавања остварених резултата, јачих и слабијих области рада, јача међусобно повјерење и заједничку одговорност запослених. Школа планира активности у сврху унапређења квалитета путем вредновања сопствене праксе и увидом у комплетан живот и рад школе а на основу акционог плана.

Реализацију спољашњег вредновања врши Републички педагошки завод увидом у релевантну документацију школе дефинисану као показатеље квалитета. Спољашњим вредновањем остварује се увид у квалитет рада школе у одређеним подручјима дјеловања. Резултати и подаци добијени спољашњим вредновањем значајни су за школу, као и комплетну заједницу, као показатељи даљих корака и активности за будући рад.

Закон о средњем образовању и васпитању дефинише:

Члан 155.

(1) У школи се ради вредновања квалитета образовно-васпитног рада спроводи самовредновање и спољашње вредновање рада школе.

(2) На основу резултата вредновања квалитета рада, школа сачињава план за унапређивање квалитета рада у областима дефинисаним стандардима осигурања квалитета рада установе.

(3) Стандарди осигурања квалитета за школе су:

- 1) управљање и руковођење установом,
- 2) подучавање и учење,
- 3) ученичка постигнућа,
- 4) подршка ученицима,
- 5) организација и садржај наставних планова и програма,
- 6) људски, материјални и ресурси унутар школе,
- 7) системи и процеси осигурања квалитета.

- (4) План за унапређивање квалитета рада саставни је дио развојног плана школе.
- (5) Самовредновање рада врши школа према методологији коју прописује РПЗ.
- (6) Спољашње вредновање рада школе врши РПЗ према свом годишњем програму рада.

(извод из Члана 157.)

(1) На основу резултата самовредновања, спољашњег вредновања и провјере постигнућа ученика, школа утврђује приоритете развоја и прави план унапређивања осигурања квалитета образовно-васпитног рада.

(2) План из става 1. овог члана саставни је дио развојног плана школе.

(Службени Гласник Републике Српске - Број 41/2018)

ОПШТИ ДИО

Циљ

Циљ аналитичког истраживања је извршити квантитативну и квалитативну анализу процјена нивоа квалитета и препорука које су дефинисане у извјештајима о самовредновању и спољашњем вредновању рада школа како би се добили конкретни показатељи потреба у оквиру унапређења рада школе.

Сврха

Сврха аналитичког истраживања јесте да се на основу добијених конкретних показатеља тј. препорука о потребама за унапређењем појединих сегмената рада школе, дефинишу, на нивоу цијелог узорка, активности или радње које су најпотребније за унапређење квалитета рада школе и осигурања квалитета у школи уопште.

Задаци

Дефинисани задаци аналитичког истраживања:

1. Прикупити извјештаје о самовредновању и спољашњем вредновању квалитета рада школе реализованих у прољеће 2022. године
2. Направити план рада и подјелу задужења
3. Израдити статистичке показатеље реализованих вредновања
4. Израдити сегментарне анализе препорука по стандардима
5. Известити закључке
6. Наредни кораци

РЕАЛИЗАЦИЈА ЗАДАТАКА

1. Архива извјештаја

Током септембра 2022. године, извршено је прикупљање и архивирање извјештаја о самовредновању и спољашњем вредновању квалитета рада средњих школа које су

сачинили тимови за самовредновање и инспектори-просвјетни савјетници, чланови тимова спољашњих евалуатора.

2. План рада

Креиран је план рада и извршена подјела задужења за израду Анализе проведених спољашњих вредновања у оквиру Одјелења за вредновање квалитета васпитно-образовног рада. Планом је дефинисано да се активност око израде анализе реализује до краја новембра 2022. године.

3. Статистички показатељи

Инспектори-просвјетни савјетници су задужени за израду квантитативне и квалитативне анализе тј. статистичких показатеља везаних за дефинисане препоруке и њихову обраду.

Годишњим програмом рада Завода за 2020. и 2021. годину, спољашње вредновање квалитета рада средњих школа је планирано у 34 средње школе а реализовано је у 31 школи (91,17%). Вредновање није реализовано у 3 школе (8,83%) због оправданих околности.

Спољашња вредновања нису реализована у 2020. и 2021. години због епидемије ковида и, у том периоду, важећих епидемиолошких мјера.

Спољашња вредновања школа су реализована у периоду фебруар-јун 2022. године.

У 2020. години, вредновање је планирано у 20 средњих школа, а реализовано је у 18 (90,00%). Вредновање није реализовано у 2 школе (10,00%).

У 2021. години, вредновање је планирано у 14 средњих школа а реализовано је у 13 (92,86%). Вредновање није реализовано у 1 школи (7,14%).

Током спољашњих вредновања рада школа, реализовано је:

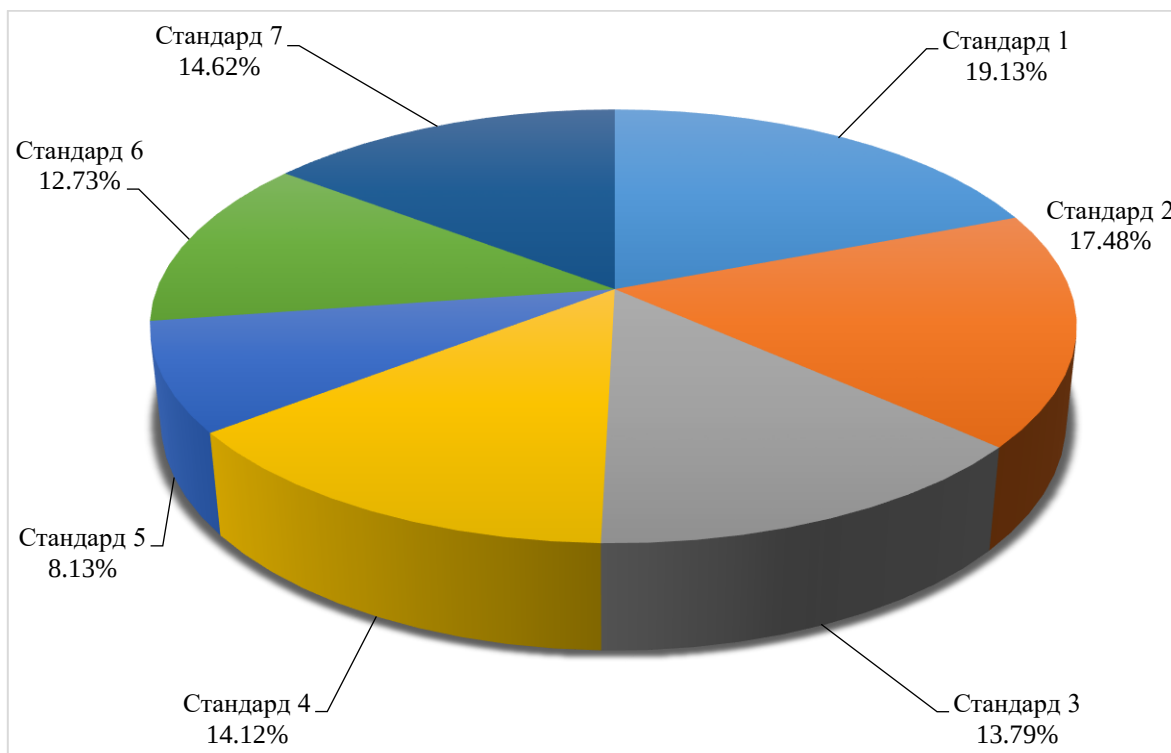
- ✓ 5 увида у општу организацију рада школа и рад директора,
- ✓ 75 увида у рад наставника,
- ✓ анкетање више од 300 наставника,
- ✓ анкетање више од 300 ученика.

Приликом спољашњег вредновања квалитета рада школа била су ангажована 24 инспектора-просвјетна савјетника и стручни сарадник. Реализација спољашњег вредновања у једној школи је трајала два дана, што значи да су тимови евалуатора радили током 64 радна дана. Укупан број утрошених дана, када се рачуна број дана вредновања по сваком члану тима и укупном броју тимова, износи 128 радних дана.

Након завршених спољашњих вредновања средњих школа, написан(о) је:

- ✓ 31 извјештај о спољашњем вредновању квалитета рада школа са укупно 625 страница (20,16 страница по извјештају),
- ✓ 5 записника о општем увиду у организацију рада школе и рад директора,
- ✓ 75 записника о стручно-педагошком увиду у рад наставника.

Увидом у сегментарне анализе препорука, изречених у извјештајима о спољашњем вредновању средњих школа, по стандардима, констатовано је да је изречено укупно 1218 препорука (стандард 1-233, стандард 2-213, стандард 3-168, стандард 4-172, стандард 5-99, стандард 6-155 и стандард 7-178).

Слика 1: Приказ процената препорука по стандардима

Укупни подаци (основне и средње школе заједно)

У периоду фебруар-јун 2022. године, спољашња вредновања квалитета рада школа су реализована у 94 школе (63 основне и 31 средња школа).

Током реализације спољашњих вредновања рада школа, реализован(а) су:

- ✓ 223 стручно-педагошка увида у рад наставника,
- ✓ 31 увид у општу организацију рада школа и рад директора,
- ✓ анкетирање више од 900 наставника,
- ✓ анкетирање више од 900 ученика.

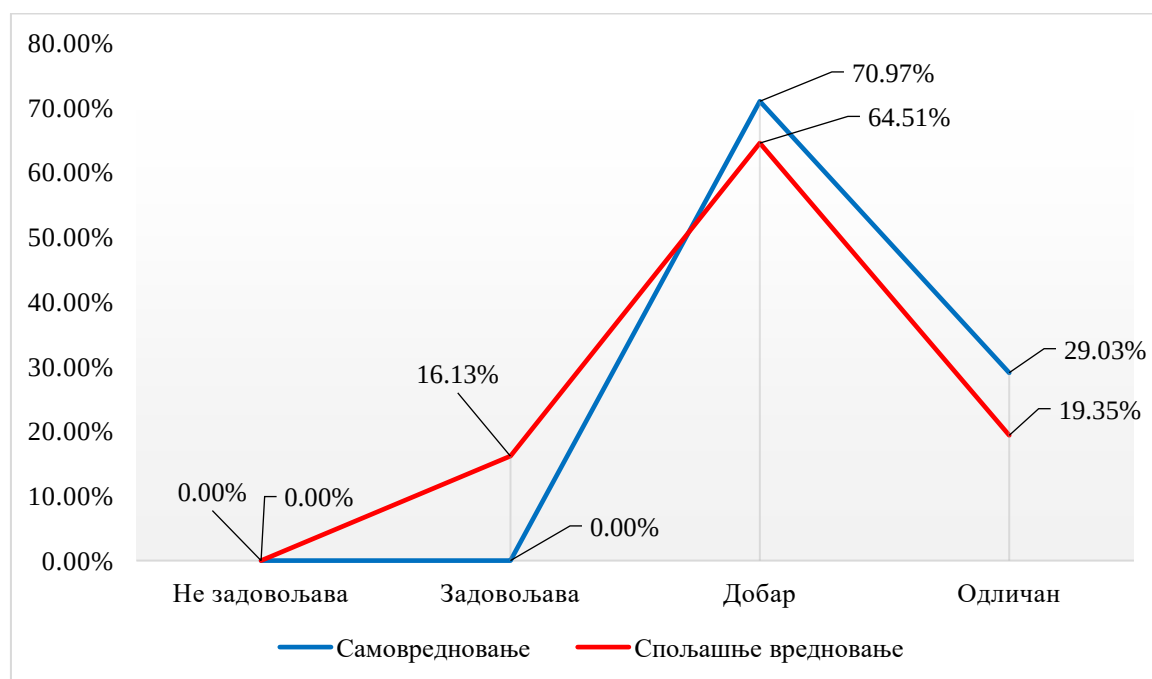
Приликом спољашњег вредновања квалитета рада школа било је ангажовано 30 инспектора-просвјетних савјетника и стручних сарадника. Реализација спољашњег вредновања у једној школи је трајала два дана, што значи да су тимови евалуатора радили током 190 радних дана. Укупан број утрошених дана, када се рачуна број дана вредновања по сваком члану тима и укупном броју тимова, износи 385 радних дана.

Након завршених спољашњих вредновања основних и средњих школа, написан(а) су:

- ✓ 94 извјештаја о спољашњем вредновању квалитета рада школа са укупно 1849 страница,
- ✓ 223 записника о стручно-педагошком увиду у рад наставника,
- ✓ 31 записник о општем увиду у организацију рада школе и рад директора.

УПОРЕДНА АНАЛИЗА ПРОЦЈЕНА НИВОА КВАЛИТЕТА У СРЕДЊИМ ШКОЛАМА

Стандард 1: Управљање и руковођење установом

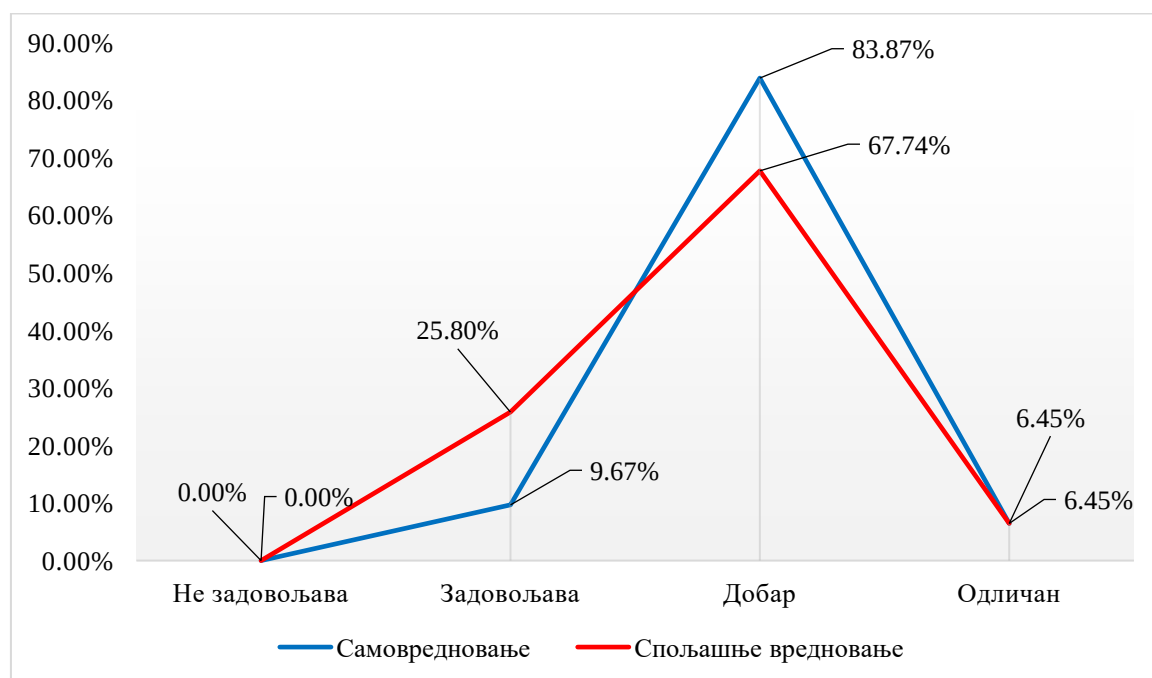
Слика 2: Процјене нивоа квалитета тимова за самовредновање и спољашње вредновање за стандард 1

Анализом извјештаја о самовредновању је констатовано да ниједна школа није вредновала стандард 1 са „не задовољава“ нити са „задовољава“, 70,97% је вредновало са „добар“, док је 29,03% вредновало са „одличан“.

Анализом извјештаја о спољашњем вредновању, је констатовано да ниједна школа у оквиру овог стандарда није вреднована са „не задовољава“, док је 16,13% вредновано са „задовољава“, 64,51% са „добар“, а 19,35% школа са „одличан“.

Упоредном анализом дефинисаних процјена нивоа квалитета за стандард 1, констатовано је да су тимови за самовредновање и спољашње вредновање исто процијенили ниво квалитета за 18 школа, док су се процјене нивоа разликовале за 13 школа. Тим за спољашње вредновање је процијенио ниво квалитета вишим него тим за самовредновање за 3 школе, док је снижио процјену нивоа квалитета за 10 школа.

Стандард 2: Подучавање и учење

Слика 3: Процјене нивоа квалитета тимова за самовредновање и спољашње вредновање за стандард 2

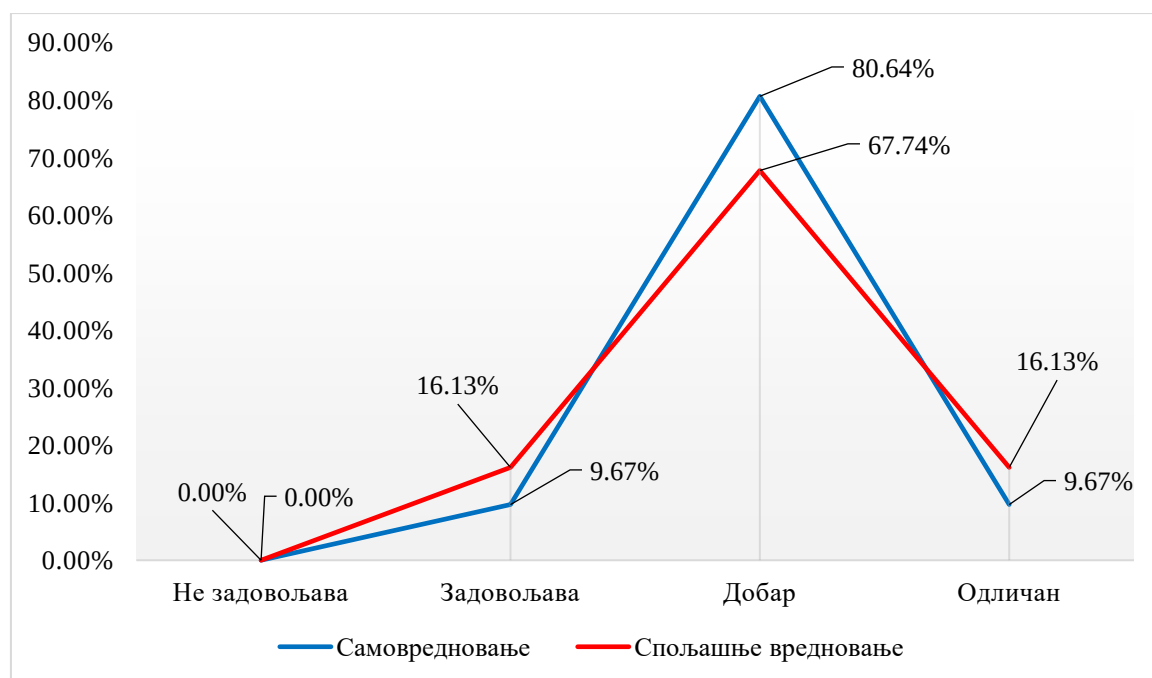
Анализом извјештаја о самовредновању је констатовано да ниједна школа није вредновала стандард 2 са „не задовољава“, 9,67% са „задовољава“, 83,87% са „добар“, док је 6,45% вредновало са „одличан“.

Анализом извјештаја о спољашњем вредновању је констатовано да ниједна школа у оквиру овог стандарда није вреднована са „не задовољава“, док је 25,80% вредновано са „задовољава“, 67,74% са „добар“, а 6,45% са „одличан“.

Упоредном анализом дефинисаних процјена нивоа квалитета за стандард 2, констатовано је да су тимови за самовредновање и спољашње вредновање исто процијенили ниво квалитета за 24 школе, док су се процјене нивоа разликовале за 7 школа.

Тим за спољашње вредновање је процијенио ниво квалитета вишим него тим за самовредновање за 1 школу, док је снизио процјену нивоа квалитета за 6 школа.

Стандард 3: Ученичка постигнућа

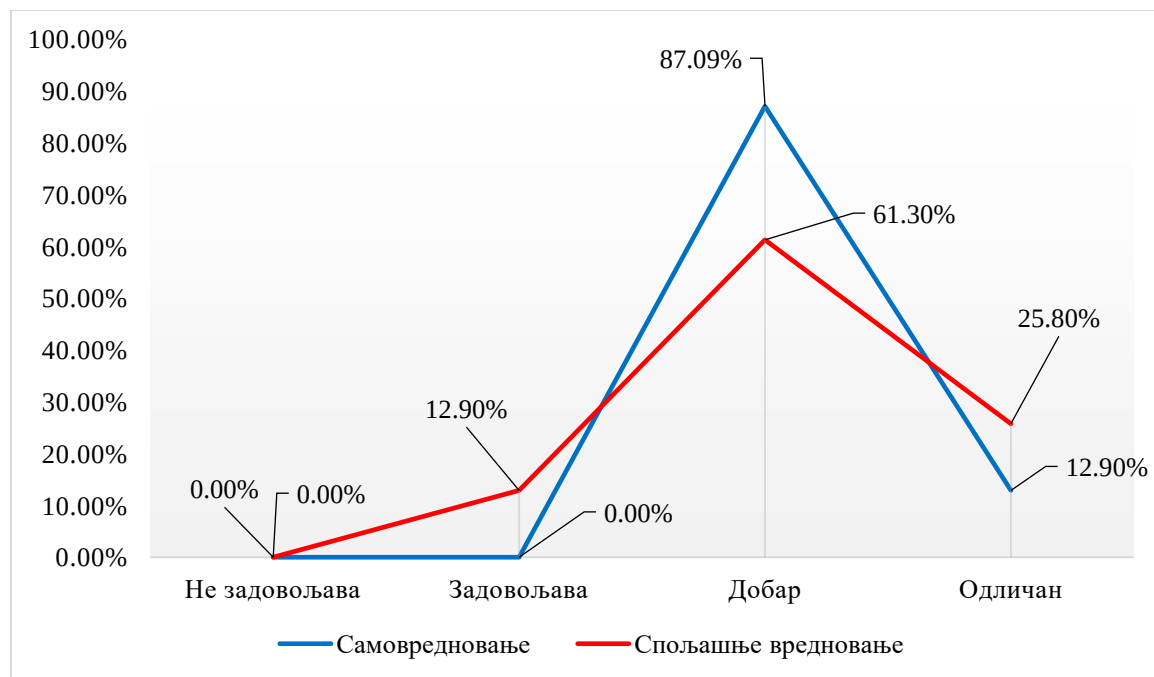
Слика 4: Процјене нивоа квалитета тимова за самовредновање и спољашње вредновање за стандард 3

Анализом извјештаја о самовредновању је констатовано да ниједна школа није вредновала стандард 3 са „не задовољава“, 9,67% је вредновало са „задовољава“, 80,64% са „добар“, а 9,67% са „одличан“.

Анализом извјештаја о спољашњем вредновању је констатовано да ниједна школа у оквиру овог стандарда није вреднована са „не задовољава“, док је 16,13% вредновано са „задовољава“, 67,74% са „добар“, а 16,13% са „одличан“.

Упоредном анализом дефинисаних процјена нивоа квалитета за стандард 3, констатовано је да су тимови за самовредновање и спољашње вредновање исто процијенили ниво квалитета за 22 школе, док су се процјене нивоа разликовале за 9 школа. Тим за спољашње вредновање је процијенио ниво квалитета вишим него тим за самовредновање за 5 школа, док је снизио процјену нивоа квалитета за 4 школе.

Стандард 4: Подршка ученицима

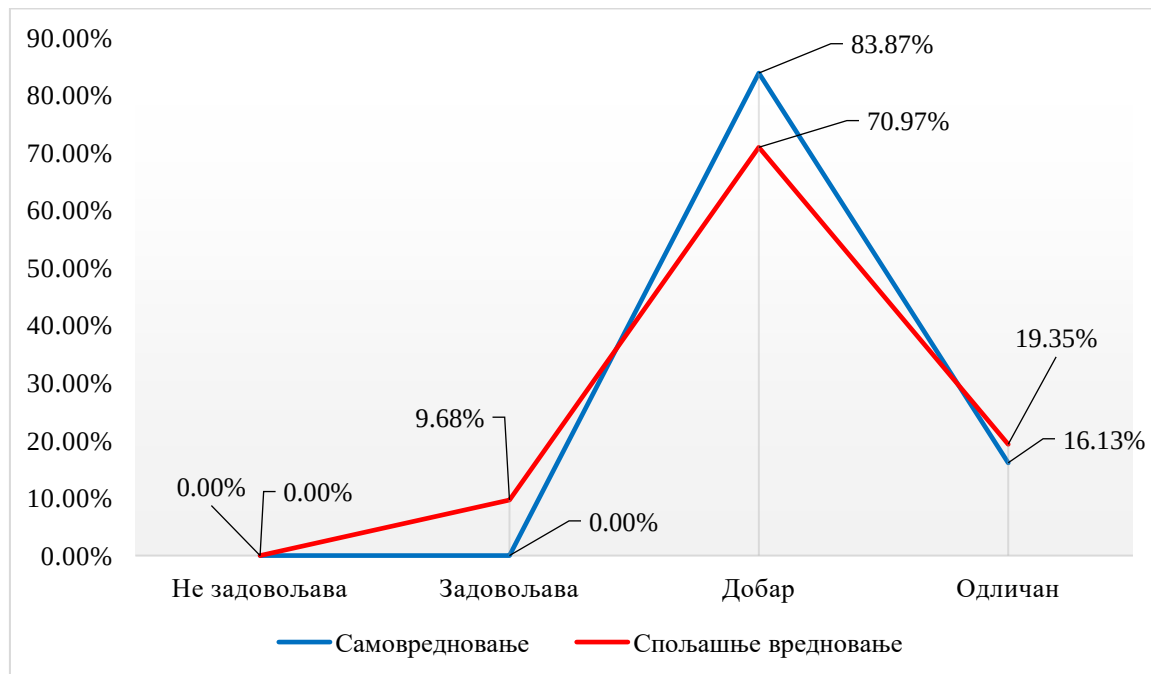
Слика 5: Процјене нивоа квалитета тимова за самовредновање и спољашње вредновање за стандард 4

Анализом извјештаја о самовредновању је констатовано да ниједна школа није вредновала стандард 4 са „не задовољава“ нити са „задовољава“, 87,09% је вредновало са „добар“, а 12,90% са „одличан“.

Анализом извјештаја о спољашњем вредновању је констатовано да ниједна школа у оквиру овог стандарда није вреднована са „не задовољава“, док је 12,90% вредновано са „задовољава“, 61,30% са „добар“, а 25,80% са „одличан“.

Упоредном анализом дефинисаних процјена нивоа квалитета за стандард 4, констатовано је да су тимови за самовредновање и спољашње вредновање исто процијенили ниво квалитета за 21 школу, док су се процјене нивоа разликовале за 10 школа. Тим за спољашње вредновање је процијенио ниво квалитета вишим него тим за самовредновање за 5 школа, док је снижио процјену нивоа квалитета за 5 школа.

Стандард 5: Организација и садржај Наставних планова и програма

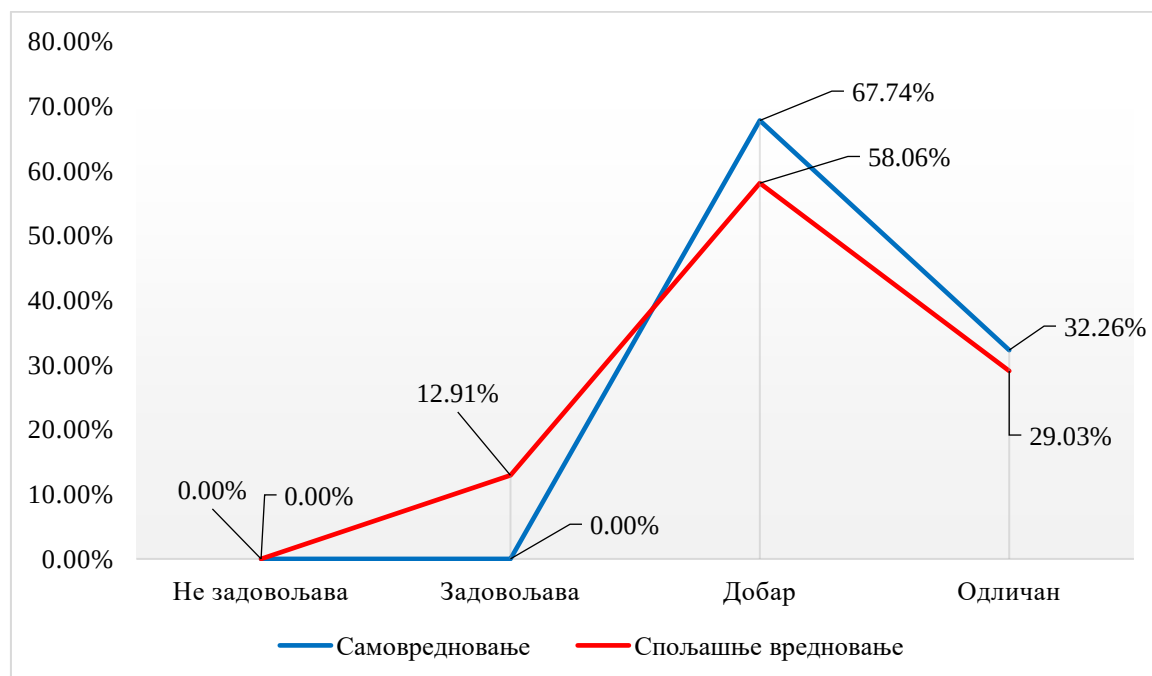
Слика 6: Процјене нивоа квалитета тимова за самовредновање и спољашње вредновање за стандард 5

Анализом извјештаја о самовредновању је констатовано да ниједна школа није вредновала стандард 5 са „не задовољава“ нити са „задовољава“, 83,87% је вредновало са „добар“, а 16,13% са „одличан“.

Анализом извјештаја о спољашњем вредновању је констатовано да ниједна школа у оквиру овог стандарда није вреднована са „не задовољава“, док је 9,68% вредновано са „задовољава“, 70,97% са „добар“, а 19,35% са „одличан“.

Упоредном анализом дефинисаних процјена нивоа квалитета за стандард 5, констатовано је да су тимови за самовредновање и спољашње вредновање исто процијенили ниво квалитета за 25 школа, док су се процјене нивоа разликовале за 6 школа. Тим за спољашње вредновање је процијенио ниво квалитета вишим него тим за самовредновање за 2 школе, док је снижио процјену нивоа квалитета за 4 школе.

Стандард 6: Људски, материјални и ресурси унутар школе

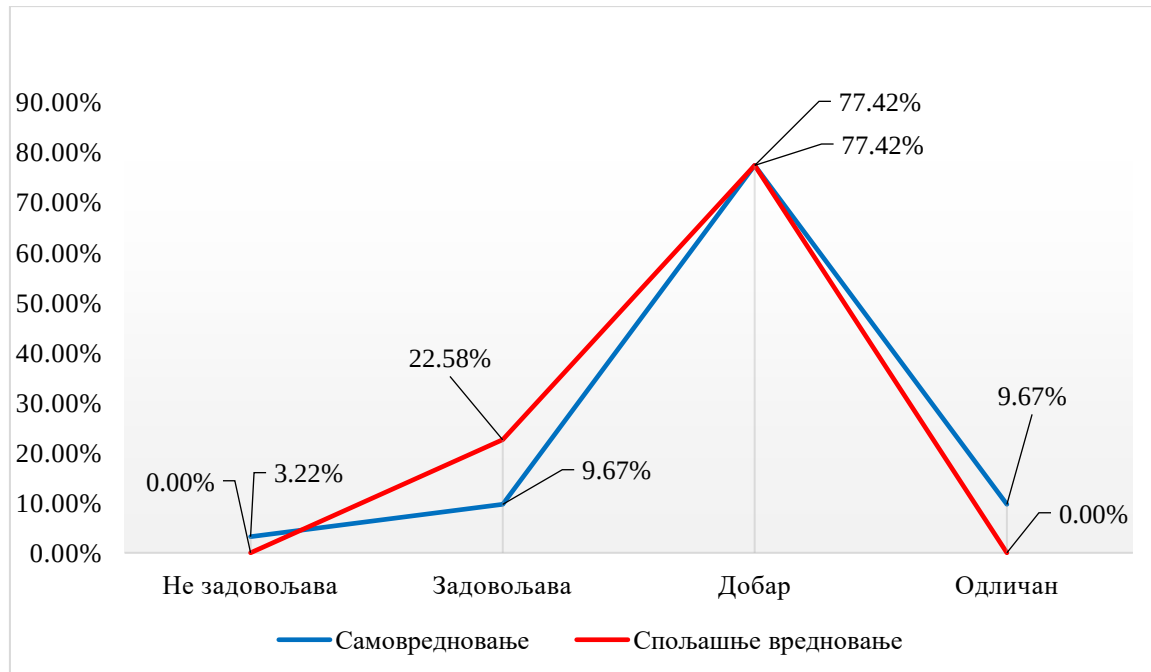
Слика 7: Процјене нивоа квалитета тимова за самовредновање и спољашње вредновање за стандард 6

Анализом извјештаја о самовредновању је констатовано да ниједна школа није вредновала стандард 6 са „не задовољава“ нити са „задовољава“, 67,74% је вредновало са „добар“, а 32,26% са „одличан“.

Анализом извјештаја о спољашњем вредновању је констатовано да ниједна школа у оквиру овог стандарда није вреднована са „не задовољава“, док је 12,97% вредновано са „задовољава“, 58,06% са „добар“, а 29,03% са „одличан“.

Упоредном анализом дефинисаних процјена нивоа квалитета за стандард 6, констатовано је да су тимови за самовредновање и спољашње вредновање исто процијенили ниво квалитета за 20 школа, док су се процјене нивоа разликовале за 11 школа. Тим за спољашње вредновање је процијенио ниво квалитета вишим него тим за самовредновање за 3 школе, док је снижио процјену нивоа квалитета за 8 школа.

Стандард 7: Системи и процеси осигурања квалитета

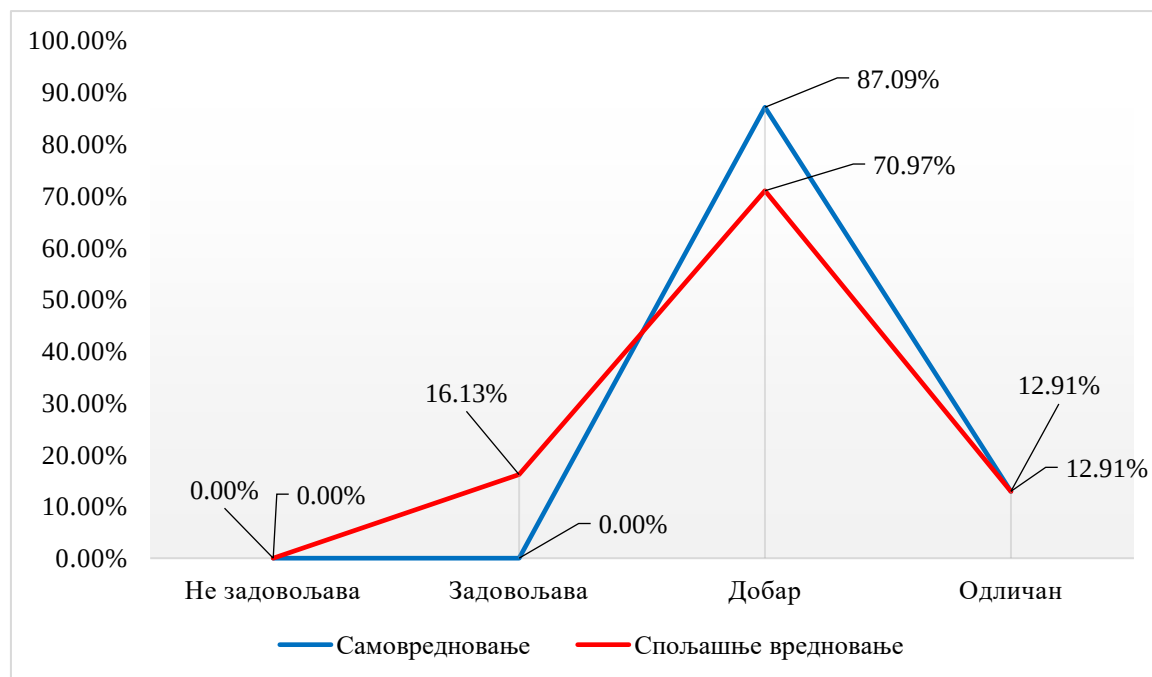
Слика 8: Процјене нивоа квалитета тимова за самовредновање и спољашње вредновање за стандард 7

Анализом извјештаја о самовредновању је констатовано да је 3,22% школа вредновало стандард 7 са „не задовољава“, 9,67% са „задовољава“, 77,42% са „добар“, а 9,67% са „одличан“.

Анализом извјештаја о спољашњем вредновању је констатовано да ниједна школа у оквиру овог стандарда није вреднована са „не задовољава“, 22,58% је вредновано са „задовољава“, 77,42% са „добар“; ниједна школа није вреднована са „одличан“.

Упоредном анализом дефинисаних процјена нивоа квалитета за стандард 7, констатовано је да су тимови за самовредновање и спољашње вредновање исто процијенили ниво квалитета за 21 школу, док су се процјене нивоа разликовале за 10 школа. Тим за спољашње вредновање је процијенио ниво квалитета вишим него тим за самовредновање за 2 школе, док је снижио процјену нивоа квалитета за 8 школа.

Укупна процјена нивоа квалитета

Слика 9: Укупне процјене нивоа квалитета тимова за самовредновање и спољашње вредновање

Анализом извјештаја о самовредновању је констатовано да ниједна школа није вредновала укупан квалитет рада са „не задовољава“ нити са „задовољава“, 87,07% је вредновало са „добар“, а 12,91% са „одличан“.

Анализом извјештаја о спољашњем вредновању је констатовано да укупан квалитет рада ниједне школе није вреднован са „не задовољава“, док је 16,13% вредновано са „задовољава“, 70,97% са „добар“, а 12,91% са „одличан“.

Упоредном анализом дефинисаних укупних процјена нивоа квалитета је констатовано да су тимови за самовредновање и спољашње вредновање исто процијенили ниво квалитета за 20 школа, док су се процјене нивоа разликовале за 11 школа. Тим за спољашње вредновање је процијенио ниво квалитета вишим него тим за самовредновање за 3 школе, док је снижио процјену нивоа квалитета за 8 школа.

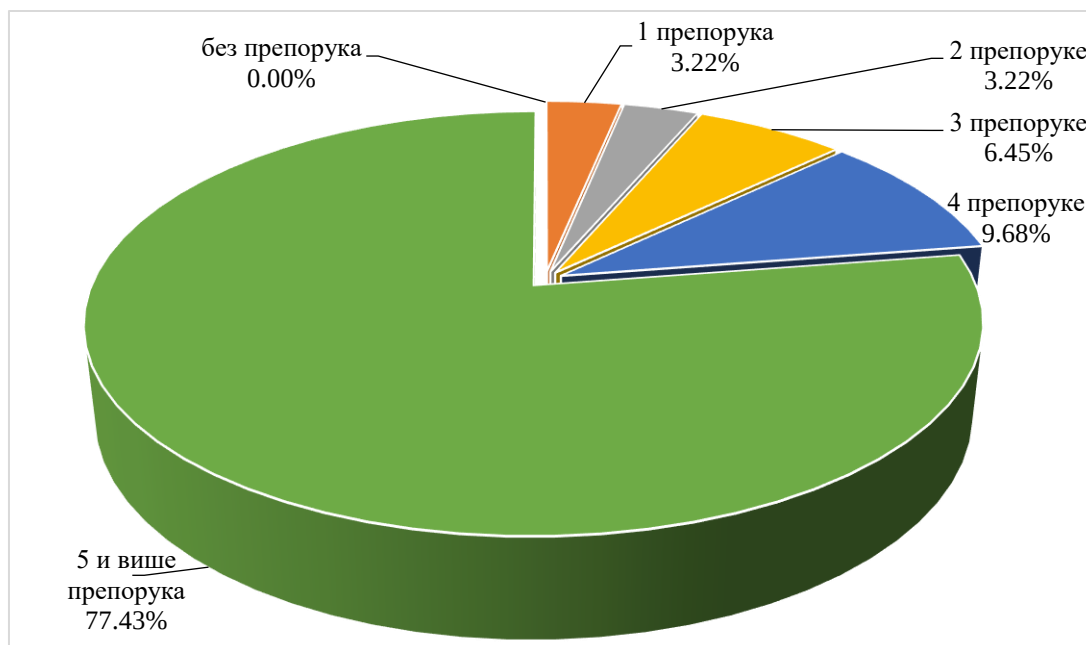
4. Сегментарне анализе по стандардима

Анализа стандарда 1

Укупан број препорука које је тим за спољашње вредновање дефинисао за стандард 1, *Управљање и руковођење установом*, је 233.

Табела 1 – Број и проценат препорука за стандард 1

Бр.препука	Без преп.	1 преп.	2 преп.	3 преп.	4 преп.	5 и више
Бр. школа	0	1	1	2	3	24
%	0	3,22	3,22	6,45	9,68	77,43

Слика 10: Дистрибуција броја препорука за стандард 1

Број и врста препорука у оквиру стандарда

- (28) Управљачки, стручни савјетодавни органи, тијела и тимови школе у програме рада треба да уврсте теме из њихових надлежности, да програм рада реализују планираном динамиком, те да воде прецизне записнике са састанака и сједница, који садрже дневни ред, евиденцију о присуству, дискусију, закључке, мјере и препоруке за побољшање и унапређење рада. Неопходно је да врше анализу рада, те да разматрају анализе урађене на нивоу школе (нпр. анализу реализације ГПРШ, спољашњих провјера, реализацију увида у рад наставника, сарадње са локалном заједницом и сл.), као и да предлажу/утврђују мјере за побољшање.

- (16) Савјет родитеља треба да активније учествује у процесима планирања и реализације активности у школи, а школа треба да успостави систем редовног информисања родитеља о својим активностима и дјелатностима, као и о видовима подршке које се пружају ученицима (нпр. ваннаставне активности, излети, екскурзије, као и рад стручне службе, библиотеке, приказ различитих пројеката, планиране посјете, кратки приказ културно-јавне дјелатности школе и сл).
- (13) Организовати рад допунске и додатне наставе, факултативне наставе и ваннаставних активности (секција) у складу са потребама и интересовањима ученика.
- (13) У складу са задужењима, директор школе треба да изради програм рада и континуирано врши увид у рад стручних сарадника, врши анализу њиховог рада и предлаже мјере за унапређење истог.
- (10) На основу опсервација рада наставника, израдити анализу која ће поред утврђеног стања садржати закључке и мјере за побољшање, чију је реализацију потребно пратити.
- (10) Континуирано анализирати реализацију годишњег програма рада школе и његовог анекса (нпр. извјештаје о реализацији програма рада директора, педагога, стручних актива и др), те предлагати мјере за побољшање.
- (9) Дефинисати процедуру за рјешавање питања постављених од стране ученика и родитеља.
- (8) На нивоу школе, а на основу урађених анализа, израдити програм унапређења образовно-васпитног рада.
- (8) Интерне акте школе учинити јавно доступним.
- (7) Вршити анализе појединих подручја наставног рада, било на нивоу цијеле школе или групе наставника (планирање, програмирање и припремање за рад; реализација образовно-васпитног рада; вредновање и оцјењивање; сарадња са родитељима; стручно усавршавање; ваннаставне активности; сарадња са локалном заједницом и друго).
- (6) Дефинисати процедуру поступања са садржајем сандучета за примједбе и приједлоге ученика и родитеља.
- (6) Директор треба да настави да планира и константно подстиче стручно усавршавање и цјеложивотно учење свих запослених у школи.
- (5) У циљу мотивације, израдити интерни правилник о награђивању и похваљивању ученика и запослених радника.
- (5) Потребно је развити процедуре којим би се испитивала мишљења ученика, родитеља и наставника о задовољству школом, очекивањима, једнаким могућностима и слично.
- (5) Омогућити ученицима, родитељима и наставницима анонимну доставу приговора, жалби, сугестија и приједлога путем сандучета за приговоре у дијелу ходника школе који није покривен видео надзором или електронским путем на сајту школе.
- (5) Школа треба радити на формирању већег броја тимова, који ће израдити програме рада у складу са могућностима школе, те у складу са њима реализовати планиране активности.
- (5) Школа треба да именује Тим за праћење и смањење броја изостанака.
- (5) Покренути/ажурирати интернет страницу школе, те на њој објавити информације с циљем квалитетнијег информисања заинтересованих и промоције школе.

- (4) Неопходно је координисати рад управљачких, стручних и савјетодавних органа, тијела и тимова на нивоу школе у циљу размјене информација што би допринијело унапређењу њиховог рада, а тиме и унапређењу образовно-васпитног процеса у школи.
- (4) Документацију о реализацији допунске и додатне наставе, секција и припрема ученика за такмичења водити благовремено. Сваки наставник треба да има Дневник рада, који садржи план и програм, распоред часова, списак ученика и ажурну евиденцију о њиховом присуству и постигнућима унутар непосредног рада са ученицима. Дневнике рада треба држати у зборници тако да су увијек доступни наставницима, али и да би могли бити редовно контролисани.
- (3) Формирати пројектни тим који ће, на основу анализе приоритетних области развоја школе, израђивати пројекте, те исте благовремено аплицирати код потенцијалних донатора.
- (3) Школе са великим бројем ученика путника треба да раде на изналажењу могућности да ти ученици похађају ваннаставне активности када школа ради у смјенама које се не ротирају.
- (3) Табелу „40 часовна радна недјеља“ истакнути у зборници током цијеле школске године.
- (3) Писање извјештаја о реализованим планираним програмима рада је од помоћи при креирању наредног програма рада. Зато је корисно и неопходно писати поменуте извјештаје као резултат критичког осврта или чак анализе проведених активности према планираном. Укључити све стручне сараднике у писање извјештаја о реализованом раду.
- (3) У циљу пружања што ефикасније подршке ученицима потребно је у договору са организацијама, институцијама и удружењима из локалне заједнице изградити конкретан програм сарадње, на годишњем и мјесечном нивоу, а затим водити евиденцију о његовој реализацији.
- (3) У циљу развијања ваннаставних активности и друштвено корисног рада ученика размотрити могућност оснивања ученичке задруге.
- (2) Усмјерити активности на додатно опремање школе које ће користити наставници и ученици.
- (2) Педагошку норму свих облика образовно-васпитног рада наставника и стручних сарадника, у оквиру 40-часовне радне недјеље и годишњег фонда часова наставника, радити у складу са Правилником о 40-часовној радној недјељи наставника и стручних сарадника у средњој школи.
- (2) На огласним таблама за родитеље и ученике истаћи важне информације (нпр. распоред писмених провјера, допунске и додатне наставе, рада секција, информација за родитеље).
- (2) Мисију и визију као идејно и практично усмјерење, које је проистекло из истраживања специфичности саме школе, треба истаћи на начин да је лако видљива и доступна како наставницима и ученицима, тако и родитељима (огласне табле или посебни постери).
- (2) Разрадити школски развојни план.
- (2) Директор и педагог школе треба да планирају и реализује савјетодавно-инструктивни рад са ученицима, родитељима и наставницима у складу са својим надлежностима,

затим да воде документацију о реализацији истог, те да израђују квалитативне и квантитативне анализе у оквиру којих ће предлагати конкретне мјере и препоруке за унапређење.

- (2) С обзиром на значај и потребу рада библиотеке у школи, изнаћи начин да се запосли библиотекар.
- (2) У сарадњи са Министарством просвјете и културе, у што краћем року и у складу са Законом о средњем образовању и васпитању и Правилником о финансирању средњих школа, пронаћи могућност запошљавања стручног сарадника школског педагога који би обављао послове и задатке из стандарда рада овог стручног сарадника.
- (2) Неопходно је да школа ради на изналажењу средстава за изградњу прилазне платформе на улазу у школску зграду за особе са инвалидитетом.
- (2) У распоред наставних часова интегрисати и распоред допунске и додатне наставе, секција и припреме за такмичења.
- (1) Потребно је израдити и усвојити распоред часова у складу са педагошким нормама, при том водећи рачуна о оптималном и дозвољеном дневном оптерећењу ученика.
- (1) Искористити искуство учешћа школе у различитим пројектима на начин да ће се свако искуство из поменутих пројеката анализирати, те дефинисати закључке који ће помоћи да се унаприједи наставни процес.
- (1) Потребно је да школа врши анализу рада школских тимова и утврђује препоруке за унапређење.
- (1) Тим за самовредновање треба да води записнике са одржаних састанака.
- (1) Записнике са састанака тима за самовредновање усвајати на сједницама Наставничког вијећа.
- (1) Реализацију наставе организовати тако да ученици у једном дану имају наставу само у једној смјени.
- (1) У плану набавки треба планирати средства за набавку потрошног материјала за извођење практичне наставе, секција и припреме ученика за такмичења и омогућити трошење средстава остварених ученичким радом или средстава родитеља (партиципације).
- (1) Директор и помоћник директора треба да подстичу наставнике да врше анализу, односно самовредновања свог рада као и потреба школе, те на тим основама планирају професионални развој, стручно усавршавање и цјеложивотно учење.
- (1) Стручне активе формирати сврсисходно, при том водећи рачуна о сродности наставних предмета.
- (1) Увести вредновање рада наставника и стручних сарадника.
- (1) Потребно је ученике на почетку школске године упознати са правилницима који се тичу права и обавеза ученика, као и организацијом рада школе.
- (1) Процедуре које се већ примјењују и поштују у школи је потребно анализирати, по потреби кориговати и на стручним органима донијети одлуке о њиховом усвајању (фонд солидарности за социјално угрожене ученике, наградна путовања, награђивање наставника и ученика).
- (1) Глобалним програмом рада директор треба дефинисати подручја рада (посебно рад са ученицима и родитељима) и у оквиру истих свеобухватно укључити садржаје рада из

своје надлежности, а оперативне програме рада треба радити на почетку мјесеца за текући мјесец или на крају мјесеца за наредни мјесец.

- (1) Ускладити и уписати податке који недостају у Годишњем програму рада школе.
- (1) Побољшати образовне понуде и промоцију школе.
- (1) Потребно је да педагог, поред презентације тема на часовима одјелењеске заједнице, припрема и презентује теме и на сједницама стручних органа школе.
- (1) Помоћник директора, у оквиру 40-часовне радне седмице, може и треба да ради на припреми и контроли школске и педагошке документације, анализи успјеха ученика у учењу и владању и дневној организацији наставе, као и да посјеђује наставне часове, те на тај начин врши увид у рад наставника.
- (1) Директор током редовних, планираних увида у рад наставника, треба да проведе на наставном часу свих 45 минута колико и траје наставни час.
- (1) Потребно је истаћи радно вријеме на канцеларијама, директора, педагога, секретара и рачуновође.
- (1) Потребно је израдити јасна упутства за реализацију дежурства од стране наставника и ученика, те иста у складу са њима и организовати.
- (1) Анализирати организацију ваннаставних активности, сагледати сврсисходност и ефекте истих. Приликом анализе имати у виду да је Годишњим програмом рада школе планиран велики број часова за овај вид непосредног рада са ученицима.
- (1) У складу са Законом о средњем образовању и васпитању, планирати и реализовати опсервацију рада наставника.
- (1) Након извршених опсервација препоручено је од стране педагога, помоћника директора и директора школе израђивати записнике са јасно дефинисаним чињеничним стањем, закључцима, те препорукама и смјерницама за унапређење образовно-васпитног рада наставника.

Закључак

На основу препорука које су током процеса спољашњег вредновања дате школама може се закључити да се највећи број њих односи на рад управљачких, стручних и савјетодавних органа, те тијела и тимова у школи. Неопходно је да сви управљачки, стручни, савјетодавни органи, као и сва тијела и тимови који дјелују у школи разматрају питања из своје надлежности, самим тим да их планирају приликом израде програма рада. Послове и активности дефинисане у програму рада потребно је да реализују планираном динамиком, те о томе воде записнике. Записници поред дневног реда и евиденције о присуству треба да садрже и дискусије које су вођене, закључке, те мјере и препоруке за побољшање и унапређење рада које су усвојене.

Велики број препорука односи се на анализе које је, у циљу унапређења квалитета рада школе, потребно повремено вршити. Анализе је потребно вршити на нивоу цијеле школе или појединих група наставника, а односе се на: планирање, програмирање и припремање за рад; реализацију образовно-васпитног рада; вредновање и оцјењивање; сарадњу са родитељима; стручно усавршавање; ваннаставне активности; сарадњу са локалном заједницом; реализацију програма рада стручних и савјетодавних органа; реализацију ГПРШ и сл. Приликом израде анализа водити рачуна да поред квалитативних

и квантитативних показатеља треба да садрже закључке и препоруке. Анализе је потребно разматрати на управљачким, стручним и савјетодавним тијелима у складу са њиховим надлежностима. На основу прикупљених закључака и препорука потребно је припремити акциони план за унапређење одређеног сегмента рада који треба да садржи дефинисане носиоце, временске рокове и механизам контроле примјене препорука и реализације дефинисаних мјера.

Сарадња са родитељима је сегмент рада школа који је потребно унаприједити. У циљу изградње партнерског односа неопходно је успоставити систем редовног информисања родитеља о свима активностима које се реализују у школи, као и о свим видовима подршке које се пружају ученицима. Савјет родитеља је потребно снажније укључити у планирање и реализацију појединих активности у школи. У циљу унапређења квалитета рада школе потребно је координирати рад свих управљачких, стручних и савјетодавних органа, као и свих тијела и тимова који у школи дјелују. Неопходно је дефинисати процедуре за рјешавање притужби и питања која постављају родитељи и ученици.

Како би се подстакло укључивање ученика у рад додатне и допунске наставе, те секција, припрема за такмичења и факултативне наставе, потребно је приликом њиховог организовања уважавати интересовања ученика.

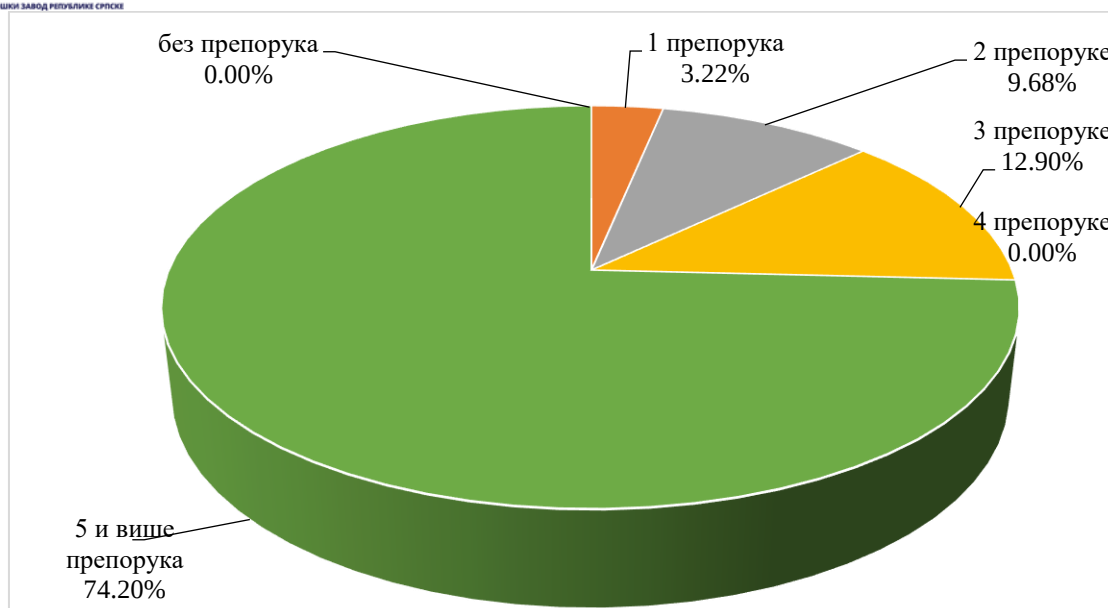
У циљу унапређења квалитета непосредне реализације образовно-васпитног процеса препоручено је у току школске године опсервирати рад свих наставника, о чему је потребно изградити записнике. Заједно са наставницима неопходно је вршити анализу појединачних опсервација. На основу свих опсервација потребно је изградити анализу реализације образовно-васпитног рада, коју ће разматрати стручна тијела на нивоу школе, што ће резултирати акционим планом за побољшање истог.

Анализа стандарда 2

Укупан број препорука које је тим за спољашње вредновање дао за стандард 2, *Учење и поучавање*, је 213.

Табела 2 – Број и проценат препорука за стандард 2

Бр.преорука	Без преп.	1 преп.	2 преп.	3 преп.	4 преп.	5 и више
Бр. школа	0	1	3	4	0	23
%	0	3,22	9,68	12,90	0	74,20

Слика 11: Дистрибуција броја препорука за стандард 2

У категорији „5 и више“ број препорука износи: 5 препорука (1 школа), 6 препорука (2 школе), 7 препорука (6 школа), 8 препорука (3 школе), 9 препорука (7 школа), 10 препорука (1 школа), 12 препорука (2 школе) и 14 препорука (1 школа).

Број и врста препорука у оквиру стандарда

- (43) Планирање, програмирање и припремање наставног процеса, те исходи учења
- (29) Самовредновање и вредновање рада других (наставника и ученика)
- (17) Додатна и допунска настава
- (15) ИКТ технологија у наставном процесу
- (15) Програм за даровиту дјецу и дјецу са сметњама у развоју – ИОП
- (15) Аналитичке провјере у наставном процесу
- (12) Оцјењивање и формативно праћење ученика
- (12) Рад одјељењске заједнице и вођење одјељењских књига
- (9) Практична настава
- (8) Квалитативна и квантитативна анализа резултата постигнућа ученика
- (8) Пројект седмица
- (7) Мотивисање ученика за учење
- (6) Кључне компетенције код ученика
- (3) Стручно усавршавање наставника
- (3) Индивидуализација наставе са циљем унапређења постигнућа ученика
- (2) Побољшање квалитета рада наставника
- (1) Унаприједити сарадњу наставника са педагошком службом у домену организација стручних актива и одјељењских вијећа, те водити евиденцију о постигнућима ученика и другим организационим активностима на одјељењским вијећима.

- (1) Извршити модернизацију Евидентног листа за снимање, праћење и процјењивање наставног часа којег при опсервацији часа користе педагог и директор школе (могу се увести елементи за опсервацију имајући у виду индикаторе дефинисане за потребе вредновања квалитета). Потребно је прецизније и детаљније навести запажања и мишљења са опсервираног часа као и препоруке за унапређење рада. Пратити реализацију и примјену препорученог.
- (1) У холу школе поставити сандуче за примједбе (жалбе) похвале и приједлоге и утврдити писане процедуре које регулишу његово отварање и евидентирање садржаја.
- (1) Именовати лице и дефинисати процедуру везано за контролу и употребу ормарића за прву помоћ.
- (1) Писати садржајније записнике за опсервиране часове.
- (1) У оперативне планове уврстити дидактичко-методичке елементе који недостају.
- (1) Наставници треба редовно да се припремају за наставу, а помоћник директора да у складу са својим пословима организује педагошки рад школе.
- (1) Реализовати програмске акције посвећене здрављу.
- (1) Вријеђање, омаловажавање и сваки вид злостављања нису дозвољени ни у којој мјери и као такве их треба у потпуности забранити у школи.

Тим за спољашње вредновање је вредновао 31 средњу школу у Републици Српској. У оквиру стандарда 2 (поучавање и учење) изречено је 213 препорука. Највећи број препорука (43 или 20,19%) односи се на планирање, програмирање и припремање наставног процеса, те исходе учења. Препоручено је да се глобално планирање врши тематски, а да се у оперативним плановима повезаност наставних садржаја са другим предметима јасније одреди. Потребно је успоставити процедуру која ће осигурати да сви наставници редовно и функционално пишу глобалне и оперативне планове, као и писане припреме за све видове наставе (редовну, допунску, додатну, факултативну и секције), и да функционално врше планирање, програмирање, припремање и реализацију наставе која је заснована на мјерљивим исходима учења, те усмјерена на развој компетенција и животних вјештина свих ученика у складу са њиховим индивидуалним могућностима и карактеристикама). Исходе учења треба планирати према нивоима сложености, и у складу са тим припремати задатке са различитим нивоом сложености.

Самовредновање и вредновање рада других (наставника и ученика) је препорука која се понавља 29 пута (13,62%). Потребно је подстицати како ученике тако и наставнике на самовредновање и вредновање и напредовање других. На састанцима стручних актива школе дискутовати о значају саморефлексије и вредновања властитог рада, пружити наставницима неопходну подршку и подстицати их на те активности.

Седамнаест препорука (7,98%) односи се на организовање додатне и допунске наставе. Евиденцију о допунској и додатној настави водити правовремено, јасно и транспарентно. У дневницима рада за праћење реализације овог вида наставе биљежити и напредак ученика. Диференцирати задатке за ученике који су укључени у овај вид наставе што би омогућило њихово боље напредовање.

Петнаест препорука (7,04%) односи се на коришћење ИКТ опреме у наставном процесу. Потребно је унаприједити употребу информационо-комуникационих технологија у настави и подстицати њену чешћу употребу.

Петнаест препорука (7,04%) односи се на програм за надарену дјецу и дјецу са сметњама у развоју, ИОП. У складу са препорукама које су дефинисане у Налазу и мишљењу првостепене стручне комисије за сваког ученика потребно је благовремено израђивати ИОП, у којем ће бити дефинисани индивидуални циљеви. Такође, потребно је израђивати и прилагођене глобалне и оперативне планове рада, те вршити припремање за реализацију инклузивне наставе. Наставници, који реализују наставу у одјељењима која похађају ученици са сметњама у развоју, треба да у оквиру планирања, припремања и реализације наставе и за ове ученике дефинишу конкретне исходе учења, одаберу адекватне дидактичке и друге материјале, планирају активности ученика и наставника, као и начин праћења рада, напредовања и остваривања постављених циљева и исхода учења. Такође, наставници треба да континуирано прате напредовање ученика, те о томе благовремено обавјештавају Тим за дјецу са сметњама у развоју у циљу обезбјеђивања даље помоћи и подршке.

Петнаест препорука (7,04%) односи се на аналитичке провјере у наставном процесу. Потребно је израђивати анализе коришћења наставних средстава у настави са конкретним мјерама и препорукама. Извршити анализу писаних припрема наставника са посебним освртом на њихову методичко-дидактичку структуру. Евидентне листе о посјећеним часовима наставника користити за израду записника и анализа које ће служити као препорука за даљи рад. Неопходно је извршити анализу записника са опсервираних часова, уочити карактеристичне недостатке и предложити конкретне мјере за побољшање.

Дванаест препорука (5,63%) се односи на оцјењивање и формативно праћење ученика. Оцјене уносити у складу са Упутством за вођење одјељењске књиге. Извршити анализу оцјењивања ученика с посебном пажњом на фреквенцију оцјењивања, кориговање и оцјењивање писаних задатака и методичко дидактичку структуру захтјева у писаним провјерама ученичких постигнућа. Развијати различите системске моделе формативног вредновања које ће, како наставнику тако и ученицима, омогућити брзу и ефикасну повратну информацију о тренутном постигнућу а која би се користила за даље ефикасно планирање и програмирање.

Дванаест препорука (5,63%) се односи на рад одјељењске заједнице и евиденцију у одјељењским књигама. Образовно-васпитном раду у одјељењској заједници, као једном од важних сегмената рада у средњој школи, треба посветити више пажње. Обавеза наставника је да, и за овај сегмент рада, врше оперативно планирање, те редовно креирају/израђују писане припреме за часове образовно-васпитног рада у одјељењској заједници. Неопходно је како на часовима редовне наставе свих наставних предмета, тако и на часовима одјељењске заједнице образовно-васпитни рад организовати и реализовати тако да доприноси развоју емпатије и осјећаја за друштвену правду, као и да подстиче друштвену одговорност и развој социјалних и интеркултуралних компетенција ученика. Приликом контроле одјељењских књига потребно је провјерити исправност вођења евиденције и у случају утврђених неправилности предложити конкретне мјере за отклањање истих.

Девет препорука (4,22%) односи се на практичну наставу. Евиденцију о раду ученика у виду вођења Дневника практичне наставе треба водити уредно и ажурно. Увид у

ученички рад вршити континуирано и уз повратну информацију о квалитету вођења Дневника практичне наставе. Планирати континуирану сарадњу са послодавцима фирми у којима је организована практична настава, редовно вршити увид у њено извођење изван школе, те периодично анализирати тај вид наставе, а све са циљем ефикаснијег и квалитетнијег организовања и извођења, те развоја и напредовања ученика у одређеној области рада.

Осам препорука (3,75%) односи се на квалитативну и квантитативну анализу резултата постигнућа ученика. Потребно је извршити квантитативну и квалитативну анализу: планирања, програмирања, припремања, реализације и вредновања наставе. Израдити квалитативну анализу реализованог аналитичко-истраживачког рада којим би се утврдио: начин учења и поучавања ученика, однос између наставника и ученика, као и положај и улога ученика у наставном процесу, интересовања ученика за укљученост у ваннаставне и ваншколске активности и друго, те у складу са добијеним показатељима предузети конкретне мјере и активности. Стручни активи требају свеске записника водити детаљно, вршити квантитативну и квалитативну анализу резултата постигнућа ученика за предмет или групу предмета, реализацију НПП и доносити мјере за побољшање.

Осам препорука (3,75%) односи се на пројект седмицу. Потребно је стручно организовати и реализовати пројектну наставу, у складу са Законом о средњем образовању и васпитању. У циљу што квалитетније реализације пројектне наставе потребно је израђивати план и програм рада, као и извјештај о његовој реализацији.

Седам препорука (3,29%) односи се на мотивацију ученика за учење. Приликом реализације наставе препоручено је да сви наставници комбинују различите облике и методе рада, те различита наставна средства како би додатно мотивисали ученике за активно учење, чиме би позитивно утицали на ученичка постигнућа. Комбиновање различитих облика и метода рада, као и употреба различитих доступних наставних средстава, требају бити евидентни и у оперативним програмима рада и припремама које израђују наставници.

Шест препорука (2,81%) односи се на кључне компетенције код ученика. Приликом израде оперативних програма, као и приликом припремања за реализацију наставе потребно је да наставници поред осталих дидактичко-методичких елемената дефинишу и кључне компетенције које ће се код ученика развијати на часу, водећи рачуна да су све компетенције (комуникација на матерњем језику, комуникација на страном језику, математичке компетенције, компетенције у науци и технологији, учење учења, друштвена одговорност, предузетништво и културна освијештеност) једнако важне, те их је све потребно развијати.

Три препоруке (1,41%) односе се на стручно усавршавање наставника. Потребно је креирати план и програм стручног усавршавања наставника који ће допринијети побољшању квалитета и модернизацији васпитно-образовног процеса и свеукупног рада.

Три препоруке (1,41%) се односе на индивидуализацију наставе са циљем унапређења постигнућа ученика. У складу с тим је потребно задатке и активности у наставним припремама прилагодити захтјевима и могућностима ученика конкретизацијом очекиваних исхода за одређени наставни садржај, а у складу са дефинисаним исходима учења у оквиру Наставног плана и програма, као и начине провјере исхода.

Двије препоруке (0,94%) се односе на побољшање квалитета рада наставника. Потребно је водити евиденцију о опсервацији наставе, дефинисати конкретне мјере за побољшање квалитета рада наставника, а самим тим и школе.

Девет препорука у стандарду 2 се појављује само једном. Неке од њих су: унаприједити сарадњу наставника са педагошком службом у домену организација стручних актива и одјељењских вијећа, те водити евиденцију о постигнућима ученика и другим организационим активностима на одјељењским вијећима, извршити модернизацију Евидентног листа за снимање, праћење и процјењивање наставног часа којег при опсервацији часа користе педагог и директор школе (могу се увести елементи за опсервацију имајући у виду индикаторе дефинисане за потребе вредновања квалитета). Потребно је прецизније и детаљније навести запажања и мишљења са опсервираног часа као и препоруке за унапређење рада и испратити реализацију и примјену препорученог, у холу школе поставити сандуче за примједбе (жалбе) похвале и приједлоге и утврдити писане процедуре које регулишу његово отварање и евидентирање садржаја, итд.

Закључак

Изречене препоруке у стандарду 2 указују да глобално планирање треба вршити тематски, наставне садржаје повезати са другим предметима, а исходе учења планирати према нивоима сложености и у складу са тим припремати задатке. Потребно је подстицати како ученике тако и наставнике на самовредновање. Диференцирати задатке за ученике који су укључени у додатну и допунску наставу како би се омогућило њихово боље напредовање. Потребно је унаприједити употребу информационо-комуникационих технологија у настави и подстицати њихову чешћу употребу. Потребно је благовремено израђивати ИОП, у којем ће бити дефинисани индивидуални циљеви, те израђивати прилагођене глобалне и оперативне планове рада и вршити припремање за реализацију инклузивне наставе. Евидентне листе о посјећеним часовима наставника користити за израду записника и анализа које ће служити као препорука за даљи рад. Извршити анализу записника са опсервираних часова, уочити карактеристичне недостатке и предложити конкретне мјере за побољшање. Вршити анализу оцјењивања ученика с посебном пажњом на фреквенцију оцјењивања, кориговање и оцјењивање писаних задатака и методичко дидактичку структуру захтјева у писаним провјерама ученичких постигнућа. Образовно-васпитном раду у одјељењској заједници, као једном од важних сегмената рада у средњој школи, треба посветити више пажње. Планирати континуирану сарадњу са послодавцима предузећа у којима је организована практична настава, редовно вршити увид у њену реализацију изван школе, те периодично анализирати тај вид наставе. Потребно је извршити квантитативну и квалитативну анализу: планирања, програмирања, припремања, реализације и вредновања наставе. Потребно је стручно организовати и реализовати пројектну наставу. Мотивисати ученике за активно учење, чиме би позитивно утицали на ученичка постигнућа. Приликом израде оперативних програма, као и приликом припремања за реализацију наставе потребно је да наставници поред осталих дидактичко-методичких елемената дефинишу и кључне компетенције. Потребно је креирати план и програм стручног усавршавања наставника. Инсистирати на индивидуализацији наставе са циљем унапређења постигнућа ученика. Водити евиденцију о опсервацији наставе,

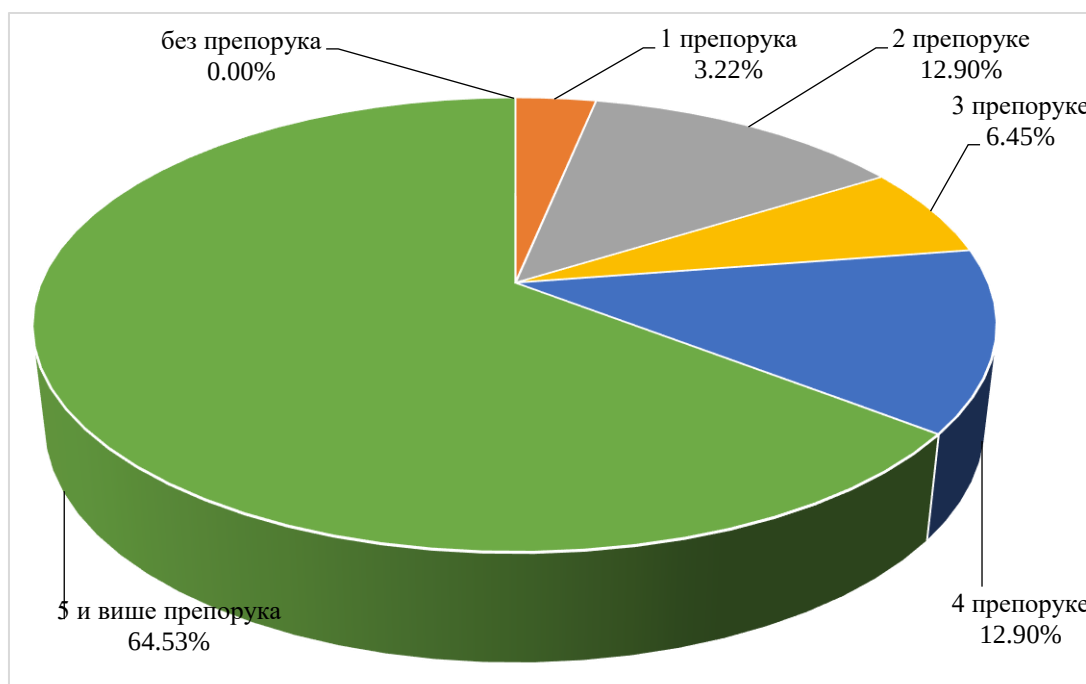
дефинисати конкретне мјере за побољшање квалитета рада наставника, а самим тим и школе.

Анализа стандарда 3

Укупан број препорука које је тим за спољашње вредновање дао за стандард 3, *Ученичка постигнућа*, је 168.

Табела 3 – Број и проценат препорука за стандард 3

Бр.преорука	Без преп.	1 преп.	2 преп.	3 преп.	4 преп.	5 и више
Бр. школа	0	1	4	2	4	20
%	0	3,22	12,90	6,45	12,90	64,53

Слика 12: Дистрибуција броја препорука за стандард 3

У категорији „5 и више“ за стандард 3 изречено је 5 препорука (5 школа), 6 препорука (6 школа), 7 препорука (4 школе), 8 препорука (2 школе), 9 препорука (2 школе) и 14 препорука (1 школа).

Број и врста препорука у оквиру стандарда

- (43) Анализа постигнућа ученика
- (23) Оцјењивање ученика
- (15) Додатна и допунска настава
- (14) Формативно вредновање ученичких постигнућа

- (10) Подршка даровитим ученицима
- (10) Квантитативне и квалитативне анализе
- (9) Мотивисање ученика
- (9) Ученици са сметњама у развоју
- (7) Сарадња са родитељима
- (7) План писмених провјера
- (5) Лична евиденција наставника
- (4) Награђивање ученика
- (3) Провођење мјера за унапређење образовно-васпитног рада
- (2) Сарадња школе и Републичког педагошког завода
- (1) Приликом креирања и израде инструмената, задатака објективног типа, тестова и контролних радова, за праћење и оцјењивање ученичких постигнућа, наставници треба да остваре сарадњу и консултују се са педагогом школе, с циљем што објективније процјене и оцјене ученичких постигнућа.
- (1) Кроз Књигу огласа промовисати ученике и наставнике који остварују резултате на такмичењима и другим активностима.
- (1) У оквиру актива, потребно је израђивати извјештаје о учешћу и оствареним резултатима ученика на такмичењима.
- (1) Наставници треба да користе разне савремене методе и технике рада приликом реализације наставног процеса.
- (1) Наставити са пословима и активностима које доприносе побољшању и унапређењу рада, те осигурању постигнутог нивоа квалитета.
- (1) Биљежити у Летопис школе значајне успјехе ученика и све што је битно за живот школе.
- (1) Побољшати ангажованост наставника у предлагању мјера за побољшање квалитета рада школе и вршењу анализе резултата постигнућа ученика.

Тим за спољашње вредновање је вредновао 31 средњу школу у Републици Српској. У оквиру стандарда 3 (ученичка постигнућа) изречено је 168 препорука. Највећи број препорука (43 или 25,59%) односи се на анализу постигнућа ученика. Препоручено је да анализе треба вршити функционално на састанцима стручних актива. Анализе треба да садрже поред прегледа чињеничног стања, закључке и мјере за унапређење, али и претпостављене рокове за реализацију истих.

Двадесет и три препоруке (13,69%) односе се на оцјењивање ученика. Потребно је поштовати Правилник о оцјењивању ученика и полагању испита у средњој школи (континуирано вршити праћење, вредновање и оцјењивање ученика из свих наставних предмета), те прописно водити евиденцију у одјељењским књигама (нпр. начин уписивања и кориговања оцјена и остало).

Петнаест препорука (8,93%) се односи на додатну и допунску наставу. Додатну и факултативну наставу, као и ваннаставне активности (секције) организовати у складу са способностима и могућностима ученика, али и у складу са исказаним интересовањима ученика за поједине области. Вршити свеобухватнија испитивања ученичких интересовања, те на основу резултата организовати додатну и факултативну наставу, те

ваннаставне активности тј. слободне активности/секције. Препоручено је да наставници прате индивидуално напредовање свих ученика укључених у рад додатне и допунске наставе. У дневницима рада евидентирати запажања о оствареним постигнућима ученика и израђивати годишње извјештаје о раду додатне и допунске наставе.

Четрнаест препорука (8,33%) односи се на формативно вредновање ученичких постигнућа. Потребно је да сви наставници континуирано прате и евидентирају постигнућа ученика, са акцентом на формативно вредновање.

Десет препорука (5,95%) се односи на подршку даровитим ученицима. На нивоу школе потребно је функционално организовати и реализовати подршку даровитим и талентованим ученицима.

Десет препорука (5,95%) се односи на квантитативне и квалитативне анализе. Наставницима се препоручује да континуирано раде квантитативне и квалитативне анализе писмених провјера знања и на основу њих врше прилагођавање исхода учења могућностима ученика. Након извршене квантитативне и квалитативне анализе успјеха ученика у учењу и владању стручна служба школе треба да дефинише приједлог мјера за побољшање.

Девет препорука (5,36%) се односи на мотивисање ученика. Подстицати ученике на боље учење и усвајање наставних садржаја из општеобразовних предмета, с циљем постизања бољих резултата. Реализацију наставних садржаја остваривати иновативно уз примјену савремених модела наставног рада који ће допринијети бољој мотивацији и ангажованости ученика.

Девет препорука (5,35%) се односи на ученике са сметњама у развоју. За ученике који похађају наставу по прилагођеним наставним програмима потребно је израђивати посебне програме који су у складу са индивидуалним карактеристикама сваког ученика. Наставници, који реализују наставу у одјељењима која похађају ученици са сметњама у развоју су обавезни да континуирано прате напредовање ученика, те о томе благовремено обавјештавају стручну службу школе ради обезбјеђивања даље помоћи и подршке.

Седам препорука (4,17%) се односи на сарадњу са родитељима. Сваки наставник треба да прати индивидуални напредак ученика (како у учењу, тако и у свим осталим сегментима развоја), да функционално води личну евиденцију, те да исту користи приликом сарадње са родитељима и колегама. У циљу правовременог информисања родитеља препоручено је користити огласну таблу за родитеље, те на исту редовно постављати важне информације (план писаних провјера, распоред термина за информативне састанке и сл.).

Седам препорука (4,17%) се односи на план писмених провјера. У складу са предметним НПП-ом, потребно је благовремено израдити план писмених провјера из свих наставних предмета, те са истим упознати ученике и њихове родитеље.

Пет препорука (2,98%) се односи на личну евиденцију наставника. Пожељно је да сви наставници воде личну евиденцију о раду и напредовању ученика коју ће користити приликом информисања и оцјењивања ученика, као и приликом информисања родитеља и колега.

Четири препоруке (2,38%) се односе на награђивање ученика. Потребно је ученичке награде изложити на видно мјесто у циљу промоције ученичких постигнућа. Остварене резултате ученика јавно и транспарентно промовисати у школи и локалној заједници.

Три препоруке (1,78%) се односе на провођење мјера за унапређење образовно-васпитног рада. Наглашено је да је потребно редовно пратити њихово провођење.

Двије препоруке (1,78%) се односе на сарадњу школе и Републичког педагошког завода. Републички педагошки завод након сваке проведене спољашње провјере ученичких постигнућа ради извјештаје и квалитативне анализе проведених спољашњих провјера ученичких постигнућа. Школа се може обратити Републичком педагошком заводу и затражити потребне податке који се односе за остварени ниво постигнућа или републички просјек како би се могло направити поређење са претходним годинама рада.

Седам препорука у стандарду 3 се појављује само једном. Неке од њих су: приликом креирања и израде инструмената, задатака објективног типа и контролних радова, за праћење и оцјењивање ученичких постигнућа, наставници би требали остварити сарадњу и консултовати се са педагогом школе, а све са циљем што објективније процјене и оцјене ученичких постигнућа; у оквиру актива, потребно је израђивати и извјештаје о учешћу и оствареним резултатима ученика на такмичењима, наставници треба да користе разне савремене методе и технике рада приликом реализације наставног процеса, подстицати наставнике да предлажу мјере за побољшање квалитета рада школе и вршењу анализе резултата постигнућа ученика, итд.

Закључак

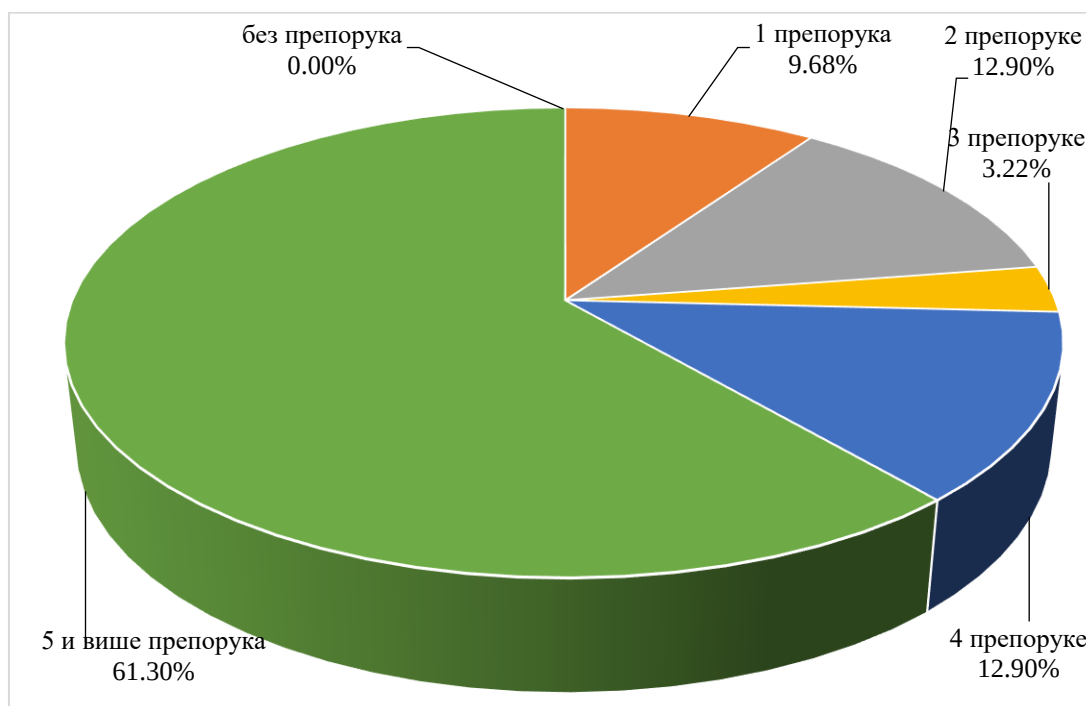
Изречене препоруке у стандарду 3 указују да анализе постигнућа ученика треба вршити функционално и презентовати на састанцима стручних актива. Анализе треба да садрже поред прегледа чињеничног стања, закључке и мјере за унапређење, али и претпостављене рокове за реализацију истих. Додатну и факултативну наставу, као и ваннаставне активности (секције) организовати у складу са способностима и могућностима ученика, али и у складу са исказаним интересовањима ученика за поједине области. Сви наставници треба да континуирано прате и евидентирају постигнућа ученика, са акцентом на формативном вредновању. На нивоу школе потребно је функционално организовати и реализовати подршку даровитим и талентованим ученицима. Након извршене квантитативне и квалитативне анализе успјеха ученика у учењу и владању стручна служба школе треба да изради и пружи приједлог мјера за побољшање. Реализацију наставних садржаја остваривати иновативно уз примјену савремених модела наставног рада који ће допринијети бољој мотивацији и ангажованости ученика. За све ученике који похађају наставу по прилагођеним наставним програмима потребно је израђивати посебне програме који су у складу са индивидуалним карактеристикама сваког ученика. Сваки наставник треба да прати индивидуални напредак ученика (како у учењу, тако и у осталим сегментима развоја), да функционално води личну евиденцију, те да исту користи приликом сарадње са родитељима и колегама. У складу са НПП-ом, потребно је благовремено израдити план писмених провјера из свих наставних предмета, те са истим упознати ученике и њихове родитеље. Ученичке награде треба изложити на видно мјесто у циљу промоције ученичких постигнућа. Остварене резултате ученика јавно и транспарентно промовисати у школи и локалној заједници. Потребно је редовно пратити провођење мјера за унапређење образовно-васпитног рада. Школа се може обратити Републичком педагошком заводу и затражити потребне податке који се односе за остварени ниво постигнућа или републички просјек како би се могло направити поређење са претходним годинама рада.

Анализа стандарда 4

Укупан број препорука које је тим за спољашње вредновање дао за стандард 4, *Подришка ученицима*, је 172.

Табела 4 – Број и проценат препорука за стандард 4

Бр.преорука	Без преп.	1 преп.	2 преп.	3 преп.	4 преп.	5 и више
Бр. школа	0	3	4	1	4	19
%	0	9,68	12,90	3,22	12,90	61,30

Слика 13 : Дистрибуција броја препорука за стандард 4

Број и врста препорука у оквиру стандарда

- (17) Израдити и усвојити правилник о награђивању наставника
- (13) Организовати слободне активности у складу са интересовањима ученика
- (13) Анализирати постигнућа ученика и дефинисати мјере за унапређење постигнућа
- (12) Израдити и усвојити протокол о поступању са новопридошлим ученицима и наставницима
- (9) Водити евиденцију о напретку ученика на допунској настави

- (9) Упознати родитеље и чланове колектива са Протоколом о поступању у случају вршњачког насиља и насиља над дјецом
- (8) Анализирати изостанке и предложити мјере за унапређење
- (6) Израдити и усвојити правилник о награђивању ученика
- (6) Плански укључивати родитеље у рад школе и поред активности у Савјету родитеља
- (6) Укључити већи број ученика у додатну и допунску наставу, те слободне активности
- (6) Анализирати мјере и побољшати ефекте који се односе на број изречених васпитно-дисциплинских мјера
- (6) Анализирати реализацију програма факултативне, допунске и додатне наставе и слободних активности
- (6) Дефинисати процедуру за подношење жалбе ученика на поступак оцјењивања у учењу и владању, однос према ученику, те упознати ученике, наставнике и родитеље са истим
- (5) Водити евиденцију о допунској, додатној настави, те слободним активностима
- (4) Интензивирати рад мултисекторског тима
- (4) Организовати приредбу поводом дана ученичких постигнућа
- (3) Пратити реализацију свих видова наставе усмјерених на подстицање напретка ученика
- (3) Развијати здраве животне навике и превенирати вршњачко насиље
- (3) Развијати социјалне вјештине
- (3) Укључити ученике у избор и дефинисање тема које би се реализовале у сарадњи са предузећима у локалној заједници ради осигурања безбједности ученика
- (2) Реализовати иницијалне провјере постигнућа
- (2) Континуирано пратити напредак ученика са сметњама у развоју
- (2) Формирати и организовати стручне тимове ради подршке ученицима у образовању и васпитању
- (2) Водити евиденцију о ученицима који напуштају школовање и навести разлоге
- (1) Развијати сарадњу међу школама
- (1) Сарађивати са локалном заједницом
- (1) Идентификовати и подржати надарене и талентоване ученике уз помоћ стручних сарадника
- (1) Реализовати програм рада тима за надарене и талентоване ученике
- (1) Укључити родитеље у активности подршке ученицима
- (1) Развити систем подршке за све ученике
- (1) Креирати ИОП-е и реализовати обуку за наставнике за реализацију истих
- (1) Реализовати обуке наставника за идентификацију надарених и талентованих ученика

- (1) Промовисати у школи примјере добре праксе (ученици без изостанака, ученици који су прочитали највише књига из школске библиотеке, постигнућа на такмичењу, и сл)
- (1) Истаћи распореде допунске и додатне наставе, те слободних активности на огласну таблу
- (1) Креирати за ученике план професионалне оријентације
- (1) Израдити интерни правилник о видео-надзорном систему у складу са Законом о заштити личних података
- (1) Радити компаративне анализе статистичких података ради унапређења рада
- (1) Промовисати учешће на такмичењима
- (1) На нивоу стручних актива дефинисати мјере за побољшање успјеха ученика са планом праћења
- (1) Радити компаративне анализе статистичких података чији ће резултати пружити конкретне препоруке у сврху унапређења анализираног сегмента рада школе
- (1) Пружити подршку родитељима организујући предавања и радионице
- (1) Интензивирати учешће родитеља у осигурање подршке ученицима
- (1) Дефинисати разлоге исписивања ученика из школе
- (1) Системски пратити индивидуални напредак ученика
- (1) Успоставити сарадњу тима за надарене и талентоване ученике са стручним институцијама ради квалитетније идентификације ученика и израде ИОП-а
- (1) Поставити кутију за анонимне приговоре, жалбе и коментаре ученика.

У 31 школи су изречене 172 препоруке у стандарду 4 који се у 24 индикатора односи на подршку ученицима.

Из табеле је евидентно да су спољашњи евалуатори као приоритет у овом стандарду препознали потребу израде правилника о награђивању наставника, што је препоручено у 17 школа (54,83%). Такође је уочено да је неопходно анализирати напредак и постигнућа ученика, те дефинисати мјере за унапређење истих, што је упућено у 13 школа (41,93%). У истом броју је препоручено да се слободне активности организују у складу са интересовањима и потребама ученика. У 12 школа (38,70%) је потребно дефинисати протокол о поступању са новопридошлим ученицима и/или наставницима. Вођење евиденције о напретку ученика на допунској настави и упознавање родитеља и чланова колектива са Протоколом о поступању у случајевима вршњачког насиља и насиља над дјецом је потребно унаприједити у 9 школа (29,03%). Анализи броја изостанака и дефинисању мјера за њихово смањење се треба посветити у 8 школа (25,80%). Активности родитеља у животу и раду школе не треба ограничавати на рад Савјета родитеља. Ове активности треба плански осмислити и реализовати у 6 школа (19,35%). У истом броју школа је потребно креирати правилник о награђивању ученика, активирати већи број ученика у додатну и допунску наставу, те слободне активности, анализирати мјере и повећати ефекте који се односе на број изречених васпитно-дисциплинских мјера, те анализирати реализацију програма факултативне, допунске и додатне наставе и слободних активности, те дефинисати процедуре за подношење жалбе ученика на поступак

оцјењивања у учењу и владању, однос према ученику и упознати ученике, наставнике и родитеље са истим. У 5 школа (16,12%) је потребно унаприједити, вођење евиденције о реализацији допунске и додатне наставе као и слободних активности. Ученичка постигнућа треба промовисати путем приредбе у 4 школе (12,90%) као и интензивирати рад мултисекторског тима у смислу да се састанци одржавају најмање једном мјесечно. У 3 школе (9,67%) је потребно посветити пажњу развијању здравих животних навика и социјалних вјештина, праћењу реализације свих видова наставе усмјерених на подстицање напретка ученика у превенцији вршњачког насиља и ангажовању ученика у избор и дефинисање тема које би се реализовале у сарадњи са предузећима у локалној заједници ради осигурања безбједности ученика. Континуирано пратити напредак ученика са сметњама у развоју, реализовати иницијалне провјере постигнућа, формирати и организовати стручне тимове ради подршке ученицима у образовању и васпитању, водити евиденцију о ученицима који напуштају школовање и навести разлоге је потребно у 2 школе (6,45). Остале препоруке за унапређење квалитета рада школе су изречене у 3,22% школа и односе се на: сарадњу међу школама и локалном заједницом, идентификацију и подршку надарених и талентованих ученика уз помоћ стручних сарадника, реализацију програма рада тима за надарене и талентоване ученике, ангажман родитеља у активностима подршке ученицима, развој система подршке свих ученика, креирање ИОП-а и обука за наставнике за реализацију истих, реализацију обуке наставника за идентификацију надарених и талентованих ученика, промоцију примјера добре праксе у школи (ученици без изостанака или који су прочитали највише књига, постигнућа на такмичењу, и сл), истицање распореда допунске и додатне наставе, те слободних активности на огласној табли, креирање плана професионалне оријентације за ученике, израду интерног правилника о видео-надзорном систему у складу са Законом о заштити личних података, израду компаративних анализа статистичких података ради унапређења рада, промоцију учешћа на такмичењима, дефинисање мјера за побољшање успјеха ученика са планом праћења на нивоу стручних актива, израду компаративних анализа статистичких података у сврху унапређења анализираног сегмента рада школе, пружање подршке родитељима организујући предавања и радионице, интензивирање учешћа родитеља у осигурање подршке ученицима, дефинисање разлога исписивања ученика из школе, системско праћење индивидуалног напретка ученика, успостављање сарадње тима за надарене и талентоване ученике са стручним институцијама ради квалитетније идентификације и израде ИОП-а, пружање могућности ученицима да приговоре анонимно одложе у кутију за приговоре.

Закључак

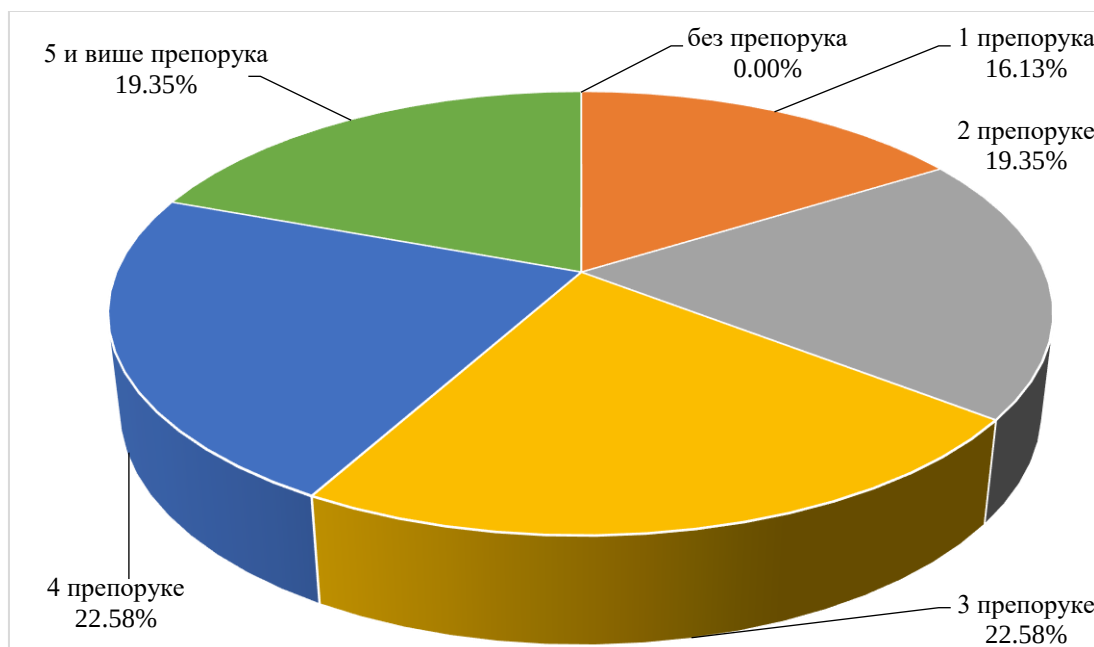
У стандарду 4, *Подршка ученицима*, садржана су 24 индикатора, а изречене су 172 препоруке. Препоруке указују да је неопходно да школе посвете пажњу у смислу да је потребно побољшати комуникацију између учесника у наставном процесу, учинити ученика активним учесником у наставном процесу, испитивати и уважавати интересовања и потребе ученика, одговорно и ажурно водити педагошку документацију и евиденцију, користити информације са сједница стручних органа за унапређење ученичких постигнућа, те радити на развоју, његовању и унапређењу квалитетних односа свих запослених у школи.

Анализа стандарда 5

Укупан број препорука које је тим за спољашње вредновање дао за стандард 5, *Организација и садржај наставних планова и програма*, је 99.

Табела 5 – Број и проценат препорука за стандард 5

Бр.преорука	Без преп.	1 преп.	2 преп.	3 преп.	4 преп.	5 и више
Бр. школа	0	5	6	7	7	6
%	0	16,13	19,35	22,58	22,58	19,35

Слика 14: Дистрибуција препорука за стандард 5

Број и врста препорука у оквиру стандарда

- (23) Планирање и програмирање допунске, додатне, факултативне наставе и слободних активности организовати у складу са интересовањима и потребама ученика
- (12) Сарађивати са представницима привреде из локалне заједнице
- (7) Водити евиденцију допунске, додатне и факултативне наставе као и слободних активности
- (6) На нивоу актива дефинисати потребе за набавком наставних средстава и учила
- (5) Савјетовати ученике за наставак образовања креирајући план и програм о професионалној оријентацији
- (5) Пратити реализацију свих видова наставе и напредак ученика

- (5) Подржати рад Савјета ученика
- (4) Документацију школе водити на прописаним обрасцима
- (4) Израдити програм сарадње са институцијама локалне заједнице
- (3) Промовисати рад школе путем фејсбук и интернет странице
- (3) Реализовати активности наведене у Извјештају о самовредновању
- (2) Организовати додатну наставу за ученике који постижу натпросјечне резултате
- (2) Омогућити ученицима стручну посјету и екскурзију
- (2) Примјењивати иновативне методе и облике рада учења и подучавања
- (1) Ускладити исходе и садржаје
- (1) Наставницима осигурати доступним наставне планове занимања
- (1) Детаљније дефинисати пројекте у којима се учествује
- (1) Организовати излете и екскурзије у складу са Правилником
- (1) Ажурирати садржаје на интернет страници школе
- (1) Успоставити процедуру континуираног информисања ученика, наставника и родитеља путем огласне табле и других видова обавјештавања
- (1) Истаћи распоред рада допунске, додатне, факултативне наставе и слободних активности на огласним таблама
- (1) Организовати и реализовати пројектну наставу
- (1) Пратити реализацију свих видова наставе
- (1) Укључити ученике у избор и дефинисање тема које би се реализовале у сарадњи са предузећима у локалној заједници ради безбједности и сигурности ученика
- (1) Пратити напредовање ученика
- (1) Наставити са активностима које доприносе унапређењу рада и осигурању постигнутог нивоа квалитета
- (1) Примјењивати дефинисане принципе за учење и наставу од вртића до краја средње школе
- (1) Реализовати наставни процес у складу са НПП-ом
- (1) Организовати дан отворених врата
- (1) Извјештај о самовредновању базирати на доказима

У 31 школи изречено је 99 препорука у стандарду 5 који се у 10 индикатора односи на организацију и садржај наставних планова и програма.

Из табеле бр. 5 је евидентно да су спољашњи евалуатори као приоритет у овом стандарду препознали потребу да се у 23 школе (74,19%) ваннаставне активности и то допунска, додатна и факултативна настава као и слободне активности, организују и програмирају у складу са претходно прибављеним подацима о интересовањима и потребама ученика. Евиденцију о истом је потребно водити у 7 школа (22,58%). У 12 школа (38,70%) је потребно сарађивати са представницима привредника из локалне заједнице са циљем прилагођавања 30% наставног садржаја. У 6 школа (19,35%) на нивоу стручних актива, је потребно направити план потреба за новим наставним средствима и училима. Потребно је помоћу дефинисаног плана и програма пружити ученицима подршку у погледу професионалне оријентације у виду савјетовања у 5 школа (16,12%), подржавати рад Савјета ученика и пратити реализацију наставе и напредак ученика. У 4 школе (12,90%)

треба посветити пажњу вођењу педагошке документације и евиденције на за то прописаним обрасцима, као и дефинисању програма сарадње са одређеним институцијама локалне заједнице. У 3 школе (9,67%) је потребно радити на промоцији путем друштвених мрежа. Потребно је посветити посебну пажњу ученицима који брже напредују и постижу натпросјечне резултате и за њих организовати додатну наставу у 2 школе (6,45%). У једнаком броју школа треба ученицима омогућити стручна путовања или екскурзију и примјену иновативних метода и облика рада учења и подучавања. У 3,22% школа су изречене сљедеће мјере: наставницима осигурати доступним наставне програме занимања, ускладити исходе и садржаје, детаљније дефинисати пројекте у којима се учествује, савјесно и одговорно организовати излете и екскурзије, актуелизирати садржаје на интернет страници школе, успоставити процедуру континуираног информисања ученика, наставника и родитеља путем огласне табле и других видова обавјештавања, истаћи распоред рада допунске, додатне, факултативне наставе и слободних активности на огласним таблама, организовати и реализовати пројектну наставу, пратити реализацију свих видова наставе, укључити ученике у избор и дефинисање тема које би се реализовале у сарадњи са предузећима у локалној заједници ради безбједности и сигурности ученика, пратити напредак ученика, наставити са активностима који доприносе унапређењу рада и осигурању постигнутог нивоа квалитета у стандарду 5, примјењивати дефинисане принципе за учење и наставу од вртића до краја средње школе, реализовати наставни процес у складу са НПП-ом, организовати дан отворених врата, извјештај о самовредновању базирати на доказима.

Закључак

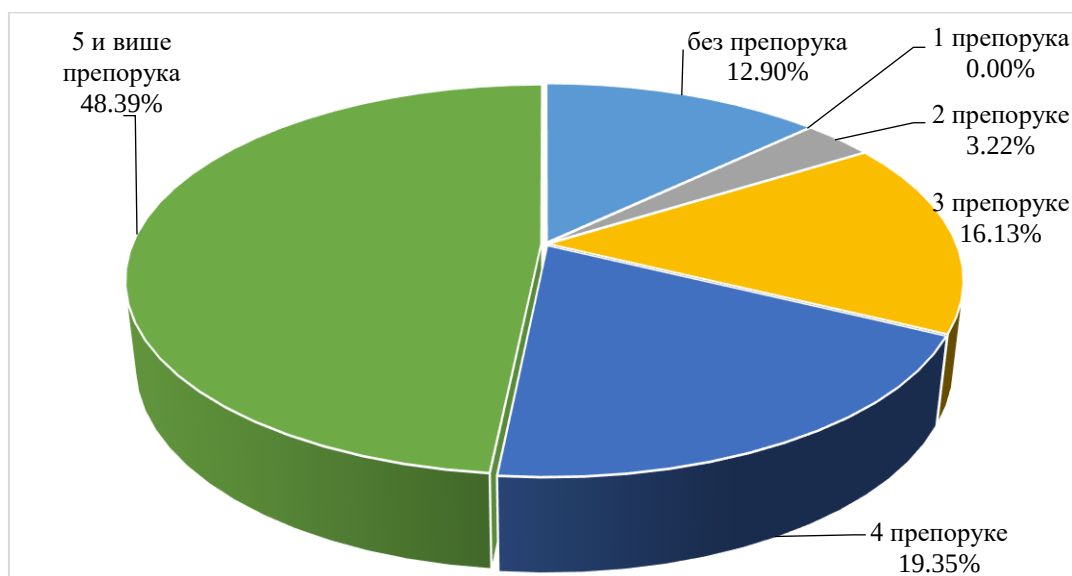
У стандарду 5 *Организација и садржај Наставних планова и програма* садржано је 10 индикатора, а изречено 99 препорука. Неопходно је да школе посвете пажњу при усклађивању програма са потребама привреде у локалној заједници, те подрже ученике у погледу избора занимања, наставка образовања и могућности које им се пружају након завршетка школовања. Неопходно је континуирано комуницирати са свим актерима у процесу образовања, активно укључити ученике у наставни процес, креирати стимулативно окружење са циљем развоја одређених компетенција, способности и вјештина код ученика.

Анализа стандарда 6

Увидом у појединачне извјештаје о спољашњем вредновању средњих школа, и препоруке дате у оквиру стандарда 6, *Људски, материјални и ресурси унутар школе*, констатовано је да је дефинисано 155 препорука.

Табела 6 – Број и проценат препорука за стандард 6

Бр.преорука	Без преп.	1 преп.	2 преп.	3 преп.	4 преп.	5 и више
Бр. школа	4	0	1	5	6	15
%	12,90	0	3,22	16,13	19,35	48,38

Слика 15: Дистрибуција броја препорука за стандард 6

Број препорука у групи „5 и више препорука“ се кретао од 6 препорука (6 школе), 8 препорука (4 школе), 9 препорука (2 школе), 11 препорука (1 школа) и 13 препорука (2 школе)

Број и врста препорука у оквиру стандарда

- (25) Стручно усавршавање
- (24) План набавке и кориштења наставних средстава, учила и помагала
- (11) Набавка стручне литературе и школске лектире
- (9) Евиденција и документација за новопримљене наставнике
- (9) Прва помоћ
- (8) Библиотека и читаоница
- (8) Поправке и радови у школи
- (5) Увиди у рад наставника
- (5) Видео-надзор
- (5) Реализација додијељених послова и задатака
- (4) Здравствене и безбједносне процедуре
- (4) Набавка нове опреме у радионицама и кабинетима
- (4) Сарадња наставника у оквиру рада актива
- (4) Побољшање унутрашњег амбијента школе
- (3) Правилник о безбједности ученика
- (3) Противпожарни апарати
- (2) Мотивисати наставнике, појединачно или у тиму, да мијењају традиционалне методе и облике рада учења и поучавања
- (2) Наставу организовати и реализовати на начин да ученици буду активни учесници

- (2) Организовати још већи број како наставних тако и ваннаставних активности
- (2) Одредити једну просторију намијењену за информативне разговоре
- (1) – 16 пута се јављају појединачне препоруке.

Резултати квантитативне анализе препорука датих средњим школама у оквиру стандарда 6 су показали да се највећи број њих односио на стручно усавршавање наставника. Стручно усавршавање треба да је у функцији развоја професионалних компетенција наставника, али и у функцији унапређивања образовно-васпитног рада. Стручно усавршавање је потребно планирати тако да наставници, нарочито стручних предмета, имају прилике за различите, не само уже стручне, облике стручног усавршавања, а нека од њих је могуће презентовати на сједницама Наставничког вијећа. Истакнуто је да директор школе треба да подстиче наставнике и стручне сараднике да врше анализу, односно самовредновање свог рада као и потреба школе, те на тим основама, планирају лични професионални развој и стручно усавршавање у оквиру цјеложивотног учења. Програм стручног усавршавања наставника и менаџмента школе треба да обухвата јасне и конкретне циљеве који су усмјерени на унапређење квалитета образовно-васпитног рада наставника и школе у цјелини, затим да обухвата различите облике и начине реализације (пored обраде и презентовања стручних тема, похађања савјетовања за наставнике у организацији Завода и семинара у организацији других институција и организација, ту су и могућности „усавршавања на даљину“ (вебинари, онлајн курсеви и обуке и сл), писање и објављивање стручних радова, реализација огледних часова, итд).

Сљедећи сегмент упућених препорука се односио на план набавке наставних средстава, учила и помагала и њихово коришћење. Наглашено је да је потребно сачинити план коришћења постојећих ресурса када су у питању наставна средства и учила, али уз обавезно праћење реализације плана и ефеката коришћења истих. Такође је истакнуто да набавку нових наставних средстава треба израђивати на основу анкетирања запослених и ученика о доступности и ефикасности исте, те на основу тога сачинити план набавки.

Сегмент анализе са сљедећим највећим бројем препорука се односио на набавку стручне литературе и школске лектире.

По девет препорука се односило на питање евиденције и документације за новопримљене наставнике као и питања везана за прву помоћ.

Школама је препоручено да успоставе евиденцију, поред постојеће документације, о обављеним разговорима са новопримљеним наставницима и њиховом упознавању са политикама, процедурама и прописима школе.

Дио препорука се односио на потребу распоређивања лица задуженог за контролу ормарића прве помоћи и њихову обуку, затим контролу садржаја ормарића за прву помоћ и организацију набавки потребног материјала. Један дио препорука се односио на потребу постављања ормарића на адекватно мјесто у школи (у холу и радионицама школе, спортској дворани и сл).

По осам препорука се односило на библиотеку и читаоницу школе и на потребне поправке и радове у школи. Што се тиче дијела везаног за библиотеку, истакнуто је да је неопходно да библиотекар пише извјештај о раду, да је потребно у систематизацију радних мјеста уврстити радно мјесто библиотекара, да је потребно створити услове да ученици имају лакши приступ библиотеци, те да се обезбиједи простор за читаоницу коју је

потребно адекватно уредити у оквиру школске библиотеке како би је ученици могли користити за учење. Што се тиче потребних радова у школи, наведена је потребна поправка мокрих чворова, ограђивање и уређење школског дворишта, санирање унутрашњег простора школе, поправка котла, реновирање школске зграде, уређење школског дворишта и степеништа између двије зграде, степеништа у фискултурној сали, адаптација тоалета, прилагођавање тоалета ученицима са сметњама у развоју, адаптација крова и олука, адекватно депоновање отпада из школске котловнице ван школског дворишта.

По пет препорука се односило на питања увида у рад наставника, видео-надзор, и обављање дефинисаних послова и задатака запослених. Указано је на потребу да, у оквиру праћења рада запослених и да ли они поступају у складу са дефинисаним пословима и задацима, директор школе и педагог треба да врше редовно увид у рад, анализирају рад, предлажу мјере за побољшање и унапређивање рада запослених. Такође је указано на потребу да директор школе и педагог, у току школске године треба да изврше опсервацију часова редовне наставе и ваннаставних активности код свих наставника, да изврше анализу опсервираних часова, представе је на сједници Наставничког вијећа и предложе мјере за побољшање констатованог стања. Истакнуто је и да је потребно усвојити интерни акт/правилник о употреби видео-надзорног система као и обезбиједити покривеност видео-надзором комплетног школског објекта и дворишта.

По четири препоруке су се односиле на здравствене и безбједносне процедуре, набавку нове опреме у радионицама и кабинетима, сарадњу наставника у оквиру рада актива и побољшање унутрашњег амбијента школе. У наредном периоду треба да се даље ради на побољшању унутрашњег амбијента школе холова, учионичког простора, кабинета, сали за физичко васпитање. Развијати сарадњу наставника у оквиру рада актива, прелазити са традиционалних наставних метода на примјену мултимедијалних наставних метода и алата (мапа ума, увођење и подучавање са смислом за практичан рад и живот, затим мултимедијалних метода као што су: учење помоћу рачунара, интерактивних метода рада и туторијала, квизова, извора различитих знања као и анегдотских приступа). Истакнуто је да је потребно планирати набавку нове опреме у радионицама и кабинетима, као и набавку дидактичког материјала за поједине предмете на основу приједлога стручних актива, те радионице за практичну наставу допунити и замијенити неопходном савременом опремом, училима, те дидактичким средствима за реализацију наставе. Здравствене и безбједносне процедуре треба да се примјењују и поштују у школи што је неопходно повремено анализирати на стручним органима и по потреби кориговати.

По три препоруке су се односиле на израду правилника о безбједности ученика и на противпожарне апарате. Поред потребе доношења правилника о безбједности ученика, истакнуто је и да треба радити на побољшању услова са аспекта безбједности ученика у школском дворишту. Такође је потребно да противпожарни апарати буду постављени на свим спратовима школске зграде као и на мјестима на којима недостају хидрантска цријева потребно је извршити набавку и постављање истих.

По двије препоруке су се односиле на мотивисање наставника, да мијењају традиционалне методе и облике рада учења и поучавања савременим, на потребу активног учешћа ученика у наставном процесу, потребу организовања већег броја наставних и ваннаставних активности и одређивање просторије у школи за обављање информативних разговора.

По једна препорука је изречена 16 пута; препоруке су различитог садржаја и односе се на разне сегменте организације и рада школе. Нпр. радити на побољшању услова за реализацију наставе физичког васпитања; створити услове да се што прије запосли стручни сарадник-педагог; психолог школе није, нити може бити, алтернатива стручном сараднику педагогу, као ни замјена секретару школе у периоду његовог одсуства, стога је неопходно да се психологу омогући да несметано планира, програмира и реализује послове из своје надлежности; настава предмета физичко васпитање је дислоцирана па се препоручује сараднички однос са локалном управом и надлежним министарством у намјери да се инсистира на изградњи сале за спортске активности и извођење наставе овог предмета; школи је потребан библиотекар, дефектолог и координатор практичне наставе; потребно је израдити детаљнији развојни план школе; истаћи дужности и обавезе дежурног наставника уз распоред дежурства и набавити књигу дежурног наставника; управа школе треба изнаћи начине да се копијер апарат измјести из канцеларије педагога, те да се задужи особа која ће радити на истом (а не као што је тренутна пракса да на истом ради педагог школе); рјешења о задужењима наставницима и стручним сарадницима уручивати у законском року, а табелу „40-часовна радна недјеља“ истакнути у зборници током цијеле школске године; пожељно је да се са ученицима ради на пројектном учењу (као компоненти или методу образовно-наставне технологије) и то не само пројектима како до средстава него и како пројектним учењем до (учења) ученика, и развоју њихових компетенција у школи; у сарадњи са Министарством просвјете и културе, Основном школом и Општином као власником школских објеката, радити на стварању услова за рјешавање неопходних просторија за рад стручних сарадника, пријем родитеља и школске библиотеке са читаоницом; директор и управа школе, у сарадњи са органима локалне заједнице, треба да нађу адекватно рјешење којим би се створили услови за безбједан улаз/излаз у/из централне школске зграде (најбоље преусмјеравањем саобраћаја испред улаза за моторна возила и постављањем физичких баријера); у циљу веће безбједности ученика учврстити голове за подлогу на игралишту за мали фудбал; у складу са могућностима израдити интернет страницу школе; у будућем периоду услове у школи искористити на начин да се организује већи број како наставних тако и ваннаставних активности; неопходно је задужити лице за провођење мјера заштите од пожара у оквиру школе у складу са правилником о заштити од пожара.

Закључак

У стандарду 6, Људски, материјални и ресурси унутар школе, садржано је 18 индикатора, а упућено 155 препорука.

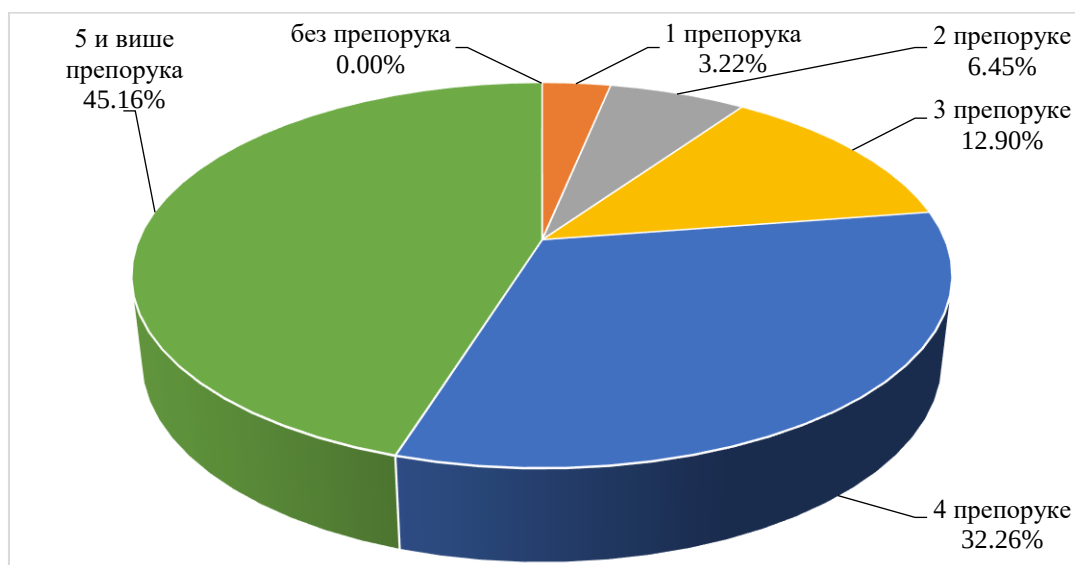
Квантитативна и квалитативна анализа препорука које су чланови тимова за спољашње вредновање упутили школама у оквиру спољашњег вредновања, за стандард 6, је указала на потребу значајног ангажовања и улагања напора у унапређење и побољшање стручног усавршавања наставника, набавку нових и савремених наставних средстава, учила и помагала за квалитетну реализацију наставног процеса као и набавку стручне литературе и школске лектире.

Анализа стандарда 7

Укупан број препорука које је тим за спољашње вредновање упутио за стандард 7, *Системи и процедуре осигурања квалитета*, је 178.

Табела 7 – Број и проценат препорука за стандард 7

Бр.преорука	Без преп.	1 преп.	2 преп.	3 преп.	4 преп.	5 и више
Бр. школа	0	1	2	4	10	14
%	0	3,22	6,45	12,90	32,26	45,16

Слика 16: Дистрибуција броја препорука за стандард 7

Број и врста препорука у оквиру стандарда

- (22) Разрадити процедуре за унутрашње осигурање квалитета које треба да јасно дефинишу начин извршења, контроле и анализе кључних процеса у школи.
- (20) Вршити анализе одређених подручја наставног рада, било на нивоу цијеле школе или група наставника (нпр. планирање, програмирање и припремање за рад; реализација образовно-васпитног рада; вредновање и оцјењивање; сарадња са родитељима; стручно усавршавање; ваннаставне активности и др). Неопходно је редовно припремати извјештаје о реализације ГПРШ, различитих пројеката у школи, као и анализу појединих програма рада и појединачних активности. Поменуте анализе и извјештаје треба да разматрају надлежни управни, стручни и савјетодавни органи школе, те да дају препоруке за побољшање. На основу свих препорука потребно је израдити план унапређења у коме ће бити дефинисане активности, носиоци реализације, временски рокови и механизми контроле реализације препорука и дефинисаних мјера.

- (19) Израдити план унапређења квалитета образовно-васпитног рада и акциони план на годишњем нивоу као саставне дијелове развојног плана, те пратити њихову реализацију и вршити анализу.
- (13) Усмјеравати наставнике на саморефлексију и самовредновање сопственог рада. Израдити адекватан инструмент који ће примјењивати наставници, а резултате анализирати у сврху побољшања квалитета свог рада и рада школе.
- (11) С циљем добијања потребних информација, а у оквиру система осигурања квалитета рада, континуирано проводити анкете са наставницима, родитељима, ученицима, представницима локалне заједнице и осталим субјектима чије се мишљење сматра важним за унапређење рада школе.
- (9) Успоставити систем извјештавања у школи у циљу квалитетног и потпуног информисања свих заинтересованих.
- (8) Формирати Тим за осигурање квалитета (у почетку то може да буде и Тим за самовредновање школе, јер се послови ових тимова дјелимично подударају).
- (8) Анализирати реализацију Развојног плана и у складу са потребама вршити ревидирање истог.
- (7) Неопходно је вршити увид у рад свих наставника. Пожељно је осавременити лист за евиденцију опсервираног часа (могу се увести елементи за опсервацију имајући у виду индикаторе дефинисане за потребе вредновања квалитета). Након увида, израђивати записнике са освртом на свеукупан рад наставника у претходном периоду, те дати препоруке за побољшање рада.
- (7) Израдити развојни план школе користећи препоручену методологију (индекс инклузивности) водећи рачуна да исти буде усмјерен на унапређење квалитета свеукупног рада, а у складу са мисијом и визијом школе. Прије израде развојног плана детаљно процијенити потребе школе (материјални услови, образовни циљ, васпитне вриједности система, стручно усавршавање наставника, и сл).
- (7) Школа је дужна да континуирано врши самовредновање рада. Неопходно је да Тим за самовредновање донесе програм рада са дефинисаним активностима, носиоцима активности, временском динамиком, те начином праћења и провјере остварености реализације.
- (7) Приликом самовредновања рада школе, неопходно је сагледати и процијенити сегменте културне и јавне дјелатности школе, функционалност и ефикасност школске управе те административног и техничког особља, јер и њихов рад значајно доприноси квалитету укупног рада школе.
- (5) Тимови које формира школа треба да имају план и програм рада који прате, извјештаје о реализацији и донесене мјере за побољшање.
- (4) Ради постизања бољег квалитета рада наставника, школа је дужна подстицати наставнике на редован и различит професионални развој. У том циљу потребно је планирати и реализовати различите облике стручног усавршавања тако да оно доприноси унапређењу квалитета наставе.
- (3) Састав Тима треба да се мијења на годишњем нивоу како би се сви у школи практично упознали са процедуром, али и конкретним мјерама које се предузимају са циљем унапређења рада и живота школе уопште.

- (3) Политике осигурања квалитета дефинисати у развојном плану школе.
- (3) Вредновање рада наставника и стручних сарадника треба вршити ради унапређења квалитета образовања и рада школе.
- (2) Школа ће на основу извјештаја о спољашњем вредновању донијети потребне одлуке, предузети одговарајуће мјере и сачинити, односно ажурирати, акциони план за побољшање и унапређење квалитета.
- (2) Потребно је постојећи систем праћења и вредновања рада унаприједити како би у потпуности служио осигурању квалитета.
- (2) Наставити, на основу развојног плана, рад на развоју и унапређењу школског живота.
- (2) Потребно је припремати и усавршавати системе и процедуре унапређења компетенција ученика и наставника (исхода рада и учења).
- (1) У што краћем року потребно је именовати Тим за израду развојног плана, а овај тим, као и сви тимови које формира школа, треба да има план и програм рада који прате извјештаји о реализацији, као и приједлоге мјера за побољшања.
- (1) Активирати рад већ формираног Тима за израду развојног плана и учинити га оперативним.
- (1) Тим за самовредновање би требало проширити бар још једним чланом када је у питању самовредновање квалитета рада.
- (1) У школи треба водити рачуна и о јасноћи извјештаја о самовредновању квалитета рада (избјегавати стране ријечи и изразе), уз обавезно лекторисање, техничко дотјеривање текста (врста и величина слова, знакова, табела и симбола).
- (1) Потребно је да Тим за самовредновање утврди смјернице за унапређење свог рада.
- (1) Потребно је обезбиједити реализацију стручног савјетовања и усавршавања наставника.
- (1) Израдити Правилник о вредновању и награђивању рада наставника и осталих радника школе како би се сваки сегмент рада могао процијенити са намјером да се успјешни подстичу на још боље резултате, а они који су мање успјешни препознају систем који их вреднује.
- (1) Успоставити интерну процедуру праћења и вредновања рада запослених.
- (1) Потребно је припремати и проводити периодичне извјештаје о самовредновању по задужењима, и модалитетима награђивања истакнутих ученика и наставника.
- (1) У документацији треба јасније означавати показатеље (индикаторе) како би се лакше сналазило у приложеним доказима.
- (1) Потребно је да стручни сарадник – педагог присуствује састанцима савјетодавних тијела и стручних актива, и пружа подршку у раду с циљем унапређења њиховог рада, као и рада школе у цјелини.
- (1) Треба инсистирати, не само на сумативном, него и на формативном и континуираном оцјењивању ученика.
- (1) Сарадњу са локалном заједницом плански конкретизовати, а периодично пратити и резултате реализованих активности.
- (1) Информације везане за живот и рад школе треба да буду постављене на интернет страници школе.

Закључак

Највећи број препорука у оквиру овог стандарда односи се на израду процедура за унутрашње осигурање квалитета које треба да јасно дефинишу начин извршења, контроле и анализе кључних процеса у школи. Потребно је формирати Тим за осигурање квалитета, који ће сачинити програм рада, исти реализовати планираном динамиком, те анализирати резултате рада.

Препоручено је повремено вршити анализе подручја рада, било на нивоу цијеле школе или групе наставника (нпр. планирање, програмирање и припремање за рад; реализација образовно-васпитног рада; вредновање и оцјењивање; сарадња са родитељима; стручно усавршавање; ваннаставне активности и др). Неопходно је редовно припремати извјештаје о реализације ГПРШ, различитих пројеката у школи, као и анализу појединих програма рада и појединачних активности. Анализе и извјештаје треба да разматрају надлежни управни, стручни и савјетодавни органи школе, те да дају препоруке за побољшање.

С циљем добијања потребних информација, а у оквиру система осигурања квалитета рада, континуирано проводити анкете са наставницима, родитељима, ученицима, представницима локалне заједнице и осталим субјектима чије се мишљење сматра важним за унапређење рада школе.

На основу прикупљених података и препорука потребно је израдити план унапређења квалитета рада школе у коме ће бити дефинисане активности, носиоци, временски рокови и механизми контроле реализације препорука и дефинисаних мјера. На основу овог плана за сваку школску годину, уважавајући резултате самовредновања и спољашњег вредновања квалитета рада потребно је израђивати акциони план, као саставни дио анекса годишњег програма рада школе.

У циљу унапређења образовно-васпитног рада неопходно је подстицати наставнике на самовредновање, те израдити инструмент за самовредновање који ће бити примјењиван у школи.

Увид у рад свих наставника препоручено је вршити сваке школске године. Након извршеног увида потребно је израдити записнике, који ће поред утврђеног стања садржати закључке и мјере за побољшање.

Успоставити систем извјештавања у школи у циљу квалитетног и потпуног информисања свих заинтересованих.

Неопходно је да свака школа израдити развојни план примјењујући препоручену методологију. Самовредновање квалитета рада школе потребно је вршити сваке године, процјењујући све аспекте рада.

Ради постизања бољег квалитета рада наставника школа је дужна подстицати их на редован професионални развој. С тим циљем потребно је планирати и реализовати различите облике стручног усавршавања тако да оно доприноси унапређењу квалитета образовно-васпитног процеса.

5. Закључци

Увидом у сегментарне анализе препорука, дефинисаних у извјештајима о спољашњем вредновању квалитета рада школа, по стандардима, констатовано је да је упућено укупно 1218 препорука (стандард 1-233, стандард 2-213, стандард 3-168, стандард 4-172, стандард 5-99, стандард 6-155 и стандард 7-178 препорука).

У стандарду 1, *Управљање и руковођење установом*, садржано је 25 индикатора, а упућене 233 препоруке. Највећи број препорука се односи на рад управних, стручних и савјетодавних органа, тијела и тимова који треба да разматрају питања из своје надлежности, самим тим да их планирају приликом израде програма рада. Велики број препорука односи се на анализе које је, у циљу унапређења квалитета рада школе, препоручено повремено вршити. Савјет родитеља би се требао снажније укључити у процесе планирања и реализације активности у школи, а школа мора успоставити систем редовног информисања родитеља о својим активностима и дјелатностима, као и о свим видовима подршке које се пружају ученицима. Организовати рад допунске и додатне наставе, факултативне наставе и ваннаставних активности у складу са потребама и интересовањима ученика.

У стандарду 2, *Учење и поучавање*, садржана су 22 индикатора, а упућено 213 препорука. Препоруке се односе на Планирање, програмирање и припремање наставног процеса, те исходе учења, самовредновање и вредновање рада других (наставника и ученика) као и организацију и реализацију додатне и допунске наставе, диференцирати задатке за ученике који су укључени у додатну и допунску наставу како би се омогућило њихово боље напредовање.

У стандарду 3, *Ученичка постигнућа*, је 13 индикатора, а упућено 168 препорука. Препоруке указују да је анализе постигнућа ученика потребно вршити функционално на састанцима стручних актива. Анализе треба да садрже поред прегледа чињеничног стања, закључке и мјере за унапређење и рокове за реализацију истих. Потребно је поштовати Правилник о оцјењивању ученика и полагању испита у средњој школи. Додатну и факултативну наставу, као и ваннаставне активности организовати у складу са способностима и могућностима ученика, али и у складу са исказаним интересовањима ученика за поједине области. Наставници континуирано требају да прате и евидентирају постигнућа ученика, са акцентом на формативном вредновању. На нивоу школе потребно је функционално организовати и реализовати подршку даровитим и талентованим ученицима. Након извршене квантитативне и квалитативне анализе успјеха ученика у учењу и владању стручна служба школе треба да изради и пружи приједлог мјера за побољшање.

У стандарду 4, *Подршка ученицима*, садржана су 24 индикатора, а упућене 172 препоруке. Изречене препоруке за стандард 4 указују да је неопходно да школе посвете пажњу када је подршка ученицима у питању, у смислу да је потребно побољшати комуникацију између учесника у наставном процесу, учинити ученика активним

учесником у наставном процесу, испитивати и уважавати интересовања и потребе ученика, одговорно и ажурно водити педагошку документацију и евиденцију, користити информације са сједница стручних органа за унапређење ученичких постигнућа, те радити на развоју, његовању и унапређењу квалитетних односа свих запослених у школи.

У стандарду 5, *Организација и садржај наставних планова и програма*, садржано је 10 индикатора, а упућено 99 препорука. Неопходно је да школе посвете пажњу приликом усклађивања програма са потребама привреде у локалној заједници, те подрже ученике у погледу избора занимања, наставка образовања и могућности које им се пружају након завршетка школовања. Неопходно је континуирано комуницирати са свим актерима у процесу образовања, активно укључити ученике у наставни процес, креирати стимулативно окружење са циљем развоја одређених компетенција, способности и вјештина код ученика.

У стандарду 6, *Људски, материјални и ресурси унутар школе*, садржано је 18 индикатора, а упућено је 155 препорука. Квантитативна и квалитативна анализа препорука које су чланови тимова за спољашње вредновање упутили школама у оквиру спољашњег вредновања је указала на потребу значајног ангажовања и улагања напора у унапређење и побољшања стручног усавршавања наставника, набавку нових наставних средстава, учила и помагала за квалитетну реализацију наставног процеса као и набавку стручне литературе и школске лектире.

У стандарду 7, *Системи и процедуре осигурања квалитета*, садржано је 11 индикатора, а упућено 178 препорука. Највећи број препорука у оквиру овог стандарда односи се на израду процедуре за унутрашње осигурање квалитета које треба да јасно дефинишу начин извршења, контроле и анализе кључних процеса у школи. Потребно је формирати Тим за осигурање квалитета, који ће сачинити програм рада, исти реализовати планираном динамиком, те анализирати резултате свог рада. Препоручено је вршити анализе подручја рада, било на нивоу цијеле школе или групе наставника (нпр. планирање, програмирање и припремање за рад; реализација образовно-васпитног рада; вредновање и оцјењивање; сарадња са родитељима; стручно усавршавање; ваннаставне активности и друго). Анализе и извјештаје треба да разматрају надлежни управљачки, стручни и савјетодавни органи и тијела школе, те да дају препоруке за побољшање. Израдити План унапређења квалитета образовно-васпитног рада и Акциони план на годишњем нивоу као саставне дијелове развојног плана, те пратити њихову реализацију и вршити анализу.

6. Наредни кораци

Препоручује се школама да реализују препоруке на основу акционог плана у извјештају о самовредновању као и препорука за унапређење квалитета рада школа које су дефинисали тимови спољашњих евалуатора.